

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tarja-Leena Ristilä ja Annika Aho

“...TÄSSÄ SIIS SAA HYVIN JUST
SITÄ VERTAISTUKEA, KOSKA
TÄÄLLÄ KAIKKI MUUT ON JOLLAIN
LAILLA SAMANKALTAISIA KU SÄ
OOT ITE”

Kolmannen sektorin toimijan KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n merkitys
yksilölle

Sosiaali- ja terveysala
2021

TIIVISTELMÄ

Tekijät	Tarja-Leena Ristilä ja Annika Aho
Opinnäytetyön nimi	”...Tässä siis saa hyvin just sitä vertaistukea, koska täällä kaikki muut on jollain lailla samankaltasia ku sä oot ite” – Kolmannen sektorin toimijan KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n merkitys yksilölle
Vuosi	2021
Kieli	suomi
Sivumäärä	77 + 3 liitettä
Ohjaaja	Aira Bragge

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mikä merkitys yhteistyökumppanimme KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n tarjoamalla avulla, tuella, neuvolla ja toiminnalla on heidän asiakkailleen. Lisäksi tavoitteenamme oli selvittää, mikä merkitys KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä on heidän asiakaskunnalleen yhteiskuntaan sopeutumisen näkökulmasta. Tavoitteenamme oli vielä selvittää, mitkä ovat yhdistyksen mahdolliset kehityskohteet.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin yksilöhaastatteluiden avulla, ja haastateltavilla oli mahdollisuus vastata etukäteen suunnitellun kysymyspatteriston kysymyksiin vapaamuotoisesti. Aineisto kerättiin anonymisti ja haastatteluun osallistuminen oli vastaajille vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistui kolme KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n asiakasta sekä yksi heidän työntekijänsä. Haastattelut äänitettiin ja litteroitiin, joiden jälkeen teimme sisällön analyysin aineistoista. Äänitetyt aineistot tuhottiin litterointien jälkeen yksityisyydensuojan vuoksi.

Opinnäytetyön yhtenä tärkeimpänä tuloksena oli vertaistuen merkitys ja se, kuinka suuri merkitys sillä on asiakkaan sopeutumisessa yhteiskuntaan. Vertaistuki luo tunteen, ettei asiakas ole tilanteessaan yksin. Kaikki haastateltavat kokivat toimintakeskuspaikan merkittäväksi.

ABSTRACT

Author	Tarja-Leena Ristilä and Annika Aho
Title	The importance of third sector actor KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry for the individual
Year	2021
Language	Finnish
Pages	77 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Aira Bragge

The purpose of this thesis was to find out what significance help, support, advice and activities provided by our partner KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry have for their clients. In addition, it was our goal to study what significance KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry has for their customers from the perspective of social integration. Our aim was also to find out what are the possible development targets of the association.

The thesis was executed as qualitative research. The material used in the thesis was collected through individual interviews, and the interviewees had an opportunity to answer questions of a pre-planned set of questions freely. The material was collected anonymously and participation in the interview was voluntary. Three customers of KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry and one of their employees participated in the study. The interviews were recorded and transcribed, after which we performed a content analysis of the materials. Recorded material was destroyed after transcription for privacy reasons.

One of the most important results of this thesis was the importance of peer support, and how significant it is for the social integration of clients. Peer support creates a feeling that the customer is not alone in their situation. The interviewees felt that the activity center was important.

Key words   third sector, KRIS, peer support, criminal sanctions

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	7
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	9
	2.1 Aiheen valinta.....	9
	2.2 Aikaisemmat tutkimukset.....	9
3	RIKOLLISUUS.....	13
	3.1 Rikollisuus Suomessa.....	13
	3.2 Seuraukset.....	17
	3.3 Rangaistus.....	18
	3.4 Rangaistuslajit.....	20
	3.5 Vankeus.....	21
	3.6 Vapautuminen.....	22
	3.7 Median vaikutukset.....	22
	3.8 Päihteet rikollisuudessa.....	24
4	TILASTOJA VANGEISTA.....	30
5	YHTEISKUNTAAN INTEGROITUMINEN.....	32
	5.1 Koulutus.....	33
	5.2 Huono-osaisuus, asunnottomuus ja syrjäytymisriski.....	34
6	KOLMAS SEKTORI.....	37
	6.1 Kolmannen sektorin käsite ja historia.....	37
	6.2 Kolmas sektori sosiaali- ja terveysalalla.....	38
	6.3 Kolmannen sektorin merkitys yhteiskunnassa.....	38
7	KRIS-JÄRJESTÖN TOIMINTA.....	40
	7.1 KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry.....	41
8	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	47
	8.1 Aineiston kerääminen.....	47
	8.2 Aineiston analyysi.....	47
9	TUTKIMUSTULOKSET.....	49

9.1 Asiakkaiden taustatiedot	49
9.2 KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n tarjoama apu, tuki ja neuvo.....	50
9.3 Apu ja vertaistuki	51
9.4 Toiveita tulevaisuudelle	51
9.5 KRIS:n merkitys yksilölle.....	52
9.6 Mielenpide rikollisuuden syntyyn	52
9.7 Yhteiskunnalta tuleva apu.....	53
9.8 Työntekijän tausta.....	54
9.9 KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry	54
9.10 Merkitys	57
9.11 Kolmas sektori	59
9.12 Yhteiskunta.....	61
9.13 Kehitettävää	62
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	64
11 POHDINTA.....	67
LÄHTEET.....	72

LIITTEET

LIITELUETTELO

LIITE 1. Saatekirje

LIITE 2. Asiakkaiden haastattelukysymykset

LIITE 3. Työntekijän haastattelukysymykset

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä keskitymme kolmannen sektorin ja yhteiskunnan merkityksen näkökulmaan. Yhtenä isona tarkastelun kohteena tässä työssä on kolmannen sektorin toimijan KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n merkitys asiakkaille yhteiskuntaan integroitumisessa.

Valtion ohella hyvinvointipalveluja tuottavat järjestöt, seurakunnat ja vapaaehtoiset toimijat eli kolmas sektori. Useimpien järjestöjen toiminta on kasvatus-, hoito- ja huolenpito- sekä kuntoutuspalvelujen tuottamista, tiedon lisäämistä ja virkistystoimintaa. Suomen sosiaali- ja terveysalalla järjestöjä on yli 11 000, joissa jäseniä on 1,3 miljoonaa ja toimintaan osallistuvia vapaaehtoisia puoli miljoonaa. Suuri osa näistä järjestöistä on paikallisesti toimivia pienehköjä yhdistyksiä, mutta järjestökentällä on myös valtakunnallisesti toimivia järjestöjä, joissa työntekijöitä voi olla kymmeniä, ja joiden budjetti voi olla miljoonia euroja. Järjestöistä pääosa on rekisteröityjä yhdistyksiä, mutta niihin voidaan lukea mukaan myös erilaiset säätiöt. Useilla vangeilla ja KRIS:n asiakkaila on haasteita mielenterveyden ja päihdeiden kanssa. Näihin haasteisiin on saatavilla apua erilaisista järjestöistä, kuten mielenterveys-, päihde- ja riippuvuusjärjestöistä, joita ovat muun muassa A-Kiltojen Liitto ry, A-klinikkasäätiö, Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry, Irti Huumeista ry, Mielenterveyden keskusliitto, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Nyyti ry, Sininauhaliitto ja Sininauhasäätiö. (Forss & Vatula-Pimiä 2014; SOSTE 2021a.; SOSTE 2021b.)

Mikä on kolmannen sektorin rooli yhteiskunnassa? Mikä merkitys kolmannella sektorilla on yksilöön yhteiskunnassa? Millaista apua, tukea ja neuvoa sekä toimintaa KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry tarjoaa ja mikä merkitys niillä on kyseisen yhdistyksen asiakkaille? Millaisia kehityskohteita mahdollisesti löydämme? Muun muassa näitä kysymyksiä lähdimme tutkimaan, kun opinnäytetyön aihe varmistui. Aiheeksi valikoitui yhteistyössä KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n kanssa kolmannen sektorin toimijan KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n merkitys yksilölle. Työssä tutkitaan sitä, ovatko yhdistyksen toiminnassa mukana olevat asiakkaat saaneet sieltä

riittävästi oikeanlaista apua, tukea ja neuvoa elämäntilanteisiinsa sekä sitä, mikä on kolmannen sektorin rooli osana yhteiskuntaa.

Osa KRIS:n asiakkaista ovat yhdistyksen toiminnassa mukana muun muassa päihderiippuvuutensa takia, osa tekemästään rikoksesta saadun tuomion johdosta ja osaa koskettaa näistä molemmat. KRIS:n toimintakeskukset ovat matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, joihin voi tulla viettämään aikaa niin asiakas kuin hänen läheisensäkin yhdessä asiakkaan kanssa. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Vankeusrangaistukset vaikuttavat tuomion saaneiden lisäksi heidän läheisiinsä. Vankeusrangaistus koskettaa arviolta 55 000 vankien läheistä päivittäin. Luku on suurempi, mikäli mukaan lasketaan yhdyskuntaseuraamusta suorittavien läheiset. Läheisiä voivat olla esimerkiksi vanhemmat, isovanhemmat, lapset, puoliso, sisarukset ja ystävät. Valtakunnallisen asiantuntijan ja palveluntuottajan Kriminaalihuollon tukisäätiön ”Ehjä perhe”-toiminta tukee rangaistukseen tuomittuja ja heidän läheisiään kriiseissä sekä jaksamisen haasteissa. Yhdistyksen nettisivuilla on kattavasti tietoa ja oppaita rangaistuksen saaneiden perheille ja läheisille. (KRITS 2021a.)

Vankien sekä heidän omaistensa tukena kolmannen sektorin järjestöistä ovat muun muassa VAO ry, KRIS Suomi ry, Kriminaalihuollon tukisäätiö eli KRITS sekä Vankien Vanhemmat ry.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aiheen valinta

Tavoitteena oli tehdä opinnäytetyö yhteistyössä jonkin rikosseuraamusalan toimijan kanssa. Yhteistyökumppaniksi saatiin KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry, ja opinnäytetyöaihe valikoitui lopulta yhteistyössä heidän kanssaan. Työssä tutkittiin KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n merkitystä yksilölle yhteiskuntaan sopeutumisessa. Tavoitteena oli haastatteluiden avulla selvittää, mikä merkitys KRIS:llä on yksilöön. Työssä tutkittiin myös, mikä merkitys vertaistuella on yksilölle yhteiskuntaan sopeutumisessa sekä mitä kehityskohteita KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä voisi olla ja mitä tukimuotoja opinnäytetyön pohjalta voitaisiin kehittää. Päättökysymys opinnäytetyössä oli: Mikä merkitys KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä on asiakkaalle yhteiskuntaa sopeutumisessa? Alatutkimuskysymyksiä olivat:

1. Mikä merkitys KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä on ollut sen asiakkaille liittyen asunnon hankkimiseen, kouluttautumiseen, taloudenhallintaan, työnhakuun, päihteettömyyteen ja vertaistukeen?
2. Mitä kehityskohteita KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä on haastateltavien näkökulmasta?
3. Minkälaisia tukimuotoja voitaisiin kehittää opinnäytetyömme pohjalta?

Tämän opinnäytetyön tulosten avulla KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n on mahdollista tarkastella toimintaansa sekä kehittää tekemäänsä työtä. Opinnäytetyön avulla pyritään tuomaan asiakkaiden tarvitsema tuki ja apu esiin sekä se, mitkä asiat he ovat kokeneet itselleen hyödyllisiksi.

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Tässä luvussa käsittelemme eri KRIS-järjestöihin tehtyjä tutkimuksia, jotka liittyvät jollain tavalla opinnäytetyömme aiheeseen. KRIS-järjestöihin ei kukaan ollut tehnyt tutkimusta täysin samasta näkökulmasta tämän työn kanssa. Muiden opinnäytetöissä on käsitelty kuitenkin joitakin samankaltaisia aiheita, joita mekin

olemme tutkineet ja tuoneet esille työssämme. Me tutkimme sitä, mikä on kolmannen sektorin ja varsinkin KRIS:n rooli avunantajana ja miten hyödyllisenä ja merkityksellisenä KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:stä saatu tuki, neuvo ja apu koetaan asiakkaiden näkökulmasta seuraavissa asioissa: koulutus, työ, taloudenhallinta ja etuudet sekä asunnon hankinta. Lisäksi tutkimme KRIS:n merkitystä yksilöön: miten KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnassa mukana oleville mahdollinen vertaistuki koetaan ja miten tärkeänä he pitävät KRIS:n toimintaa. Valitsimme tähän lukuun tutkimuksia samankaltaisuuden lisäksi myös ajankohtaisuuden perusteella. Kaikki tutkimukset oli tehty vuosien 2016–2020 välillä.

Virtanen (2016) teki opinnäytetyön yhteistyössä KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n kanssa koskien nuorten vankien kokemuksia heidän omasta elämäntilanteestaan vapautumisen jälkeen. Tarkoituksena tässä työssä oli tutkia, mitkä ovat nuorten vapautuneiden vankien keskeiset haasteet sekä miten jälkihuolto toimii heidän kohdallaan. Lisäksi Virtanen selvitti, millainen nuoruus haastateltavilla oli, sekä minkälaista tukea he saavat ja mitä kautta. Hän haastatteli seitsemää 20–28-vuotiasta nuorta opinnäytetyötään varten. Työ käsittelee lisäksi muun muassa nuoruuden merkitystä rikksellisen toiminnan syntyyn, muita rikollisen toiminnan syntyyn liittyviä riskitekijöitä, yhteiskuntaan integroitumista ja vapautuneen vangin kohtaamia ongelmia. Tulokset osoittavat nuorilla vangeilla olevan joissain määrin haasteita työllistymisessä, asumisessa ja kouluttautumisessa. Merkittävä huomio hänen tutkimuksessaan oli se, että nuoret vangit olivat olleet valvotussa koevapaudessa suhteellisen paljon. Vertaistuella koettiin olevan todella tärkeä merkitys haastatelluille vangeille. Virtasen työ on meidän työmme lisäksi tällä hetkellä ainut KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:lle tehty työ. Hän keskittyy siinä nuoruuteen ja sen tuomiin haasteisiin, kun meidän työmme painottuu pääasiassa kaiken ikäisten toiminnassa mukana olevien kokemuksiin KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnasta ja sen tarjoamasta avusta, tuesta ja neuvosta.

Järvisen (2018) opinnäytetyöaiheena oli ”KRIS on näyttäny mulle tien” – KRIS-järjestön toimintaan osallistuvien kokemuksia päihdeettömyyden tuesta. Hän teki työn yhteistyössä KRIS-Tampere ry:n kanssa. Hän haastatteli kuutta toimintaan osallistuvaa henkilöä. Tavoitteena hänen opinnäytetyössään oli selvittää, mitkä

asiat haastateltavien mielestä tukevat päihteettömyyttä sekä sitä, miten he kehittävät palveluita ja palvelujärjestelmää päihteettömyyttä paremmin tukeviksi. Työssä käsiteltiin paljon päihteisiin liittyviä seikkoja, kuten päihderiippuvuutta ja päihdekuntoutusta. Tuloksissa tuli ilmi, että KRIS-järjestö, vertaistuki, sosiaalitoimen palvelut, lääkkeetön kuntoutus, oma halu, päihteen ympäristö ja läheiset tukevat päihteetöntä elämää. Vuorovaikutus oli haastateltavien mielestä todella tärkeää. Kehitettävää heidän mielestään olisi ollut pidempien kuntoutusjaksojen, päihdehoitopaikkojen, lääkkeettömän kuntoutuksen lisäämien, korvaushoidon muokkaaminen, oikea-aikaisuus palveluohjauksessa, harraste- ja vapaa-ajantoiminnan lisääminen sekä päihdeongelmatietouden lisääminen. KRIS-toiminta ennaltaehkäisee rikoksia ja retkahduksia sekä tukee osallistujia päihteettömässä ja rikoksettomassa elämäntavassa. Päihteettömyyden tukeminen on osa KRIS:n tärkeää toimintaa, ja kyseistä aihetta sivuamme omassa työssämmekin.

Peltoniemi ja Salminen (2018) tekivät opinnäytetyön yhteistyössä KRIS-Tampere ry:n kanssa. He tutkivat työssään em. yhdistyksen toiminnassa mukana olevien vankilataustaisten kävijöiden kokemuksia yhdistyksen toiminnasta ja tarjosivat työllään yhdistykselle tietoa, jonka pohjalta toimintaa voisi kehittää. Tavoitteena Peltoniemen ja Salmisen opinnäytetyössä oli saada KRIS-Tampere ry:n kävijöiden ääni kuuluviin ja selvittää toimintaan osallistuvien kokemukset sen antamasta tuesta. Haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna, johon osallistui yhteensä viisi henkilöä. Tutkimustulokset näyttivät, että KRIS-Tampere ry:n toiminta koettiin positiivisena ja jokaista elämän osa-aluetta tukevana toimintana. Yhdistyksen toimintaa kuvailtiin elintärkeäksi. Toiminta oli monipuolista, mielekästä ja siihen oli helppo osallistua. Haastateltavat nostivat esiin vankilatyön vaikuttavuuden ja sen merkityksen omassa elämänmuutoksessaan kohti rikoksetonta ja päihteetöntä elämää. Aukioloaikojen pidentäminen oli ainoa kehityskohde, jonka haastateltavat mainitsivat. Meidän omaa työtämme varten haastattelimme myöskin KRIS-yhdistyksen toiminnassa mukana olevia ja selvitimme heidän kokemuksiaan yhdistyksen toiminnasta, vaikkakaan kaikki eivät olleetkaan vankilataustaisia. Pyrimme siihen, että meidänkin työllämme KRIS ja varsinkin KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry saavat kattavaa tietoa.

Kemppainen & Puputti (2017) tutkivat opinnäytetyössään KRIS-Tampere ry:n toiminnassa mukana olevien vankilasta vapautuvien kokemuksia kohtaamisista arjessa. Tavoitteena tässä työssä oli lisätä tietoa vapautuneiden vankien kanssa työskentelemisestä sekä kohtaamisesta sosiaalialan opiskelijoiden ja työntekijöiden keskuudessa. Toinen tavoite liittyi yhteiskunnassamme vallitseviin rakenteisiin kohdistuvan keskustelun herättämiseen ja kriittisen ajattelun lisäämiseen. Kohdeyryhmänä tutkimuksessa oli vankilasta vapautuneet vangit, joita haastattelussa oli kuusi. Keskeisin tulos opinnäytetyössä oli se, että kohtaamisessa syntyvillä kokemuksilla on suuri merkitys vankilasta vapautuneen arjessa. Erityisesti KRIS-Tampere ry:n kanssa koetut kohtaamiset olivat haastateltavien mielestä voimaannuttavia. Samankaltaisuuden kokemus kohtaamisissa luo tunteen siitä, että henkilöä aidosti ymmärretään, mikä luo toivoa ja motivaatiota hänen elämänmuutokseensa. Kohtaamiset koettiin vaikuttavan vankilasta vapautuneiden hyvinvointiin ja jokapäiväiseen arkeen. Tässä tutkimuksessa löysimme samankaltaisuutta yhteiskunnan ja stigman kautta, joita käsittelemme työssämme.

Kousan (2020) tekemän opinnäytetyön aiheena oli ”Rikokseton elämä vankeusrangaistuksen jälkeen” ja työssään hän tutki, millaista tukea vankilasta vapautuneet ovat saaneet yhteiskuntaan integroitumiseksi, sekä millainen merkitys heidän saamallaan tuella on uusintarikollisuuden ehkäisemisessä. Hän haastatteli kahta vankilasta vapautunutta henkilöä yksilöhaastattelun avulla. Haastateltavat kertoivat saaneensa tukea KRIS:ltä ja lähipiiriltään, minkä he ovat kokeneet hyvänä asiana ja se on tukenut heitä rikoksettoman elämän polulla. Tuloksista tuli myös ilmi, että tuki on helpottanut heitä yhteiskuntaan sopeutumisessa ja oman elämän eteenpäin viemisessä. Juuri tätä vankien yhteiskuntaan sopeutumista ja heidän KRIS:ltä saamaa avun, tuen ja neuvon merkitystä yksilölle omassa työssämmekin tutkimme.

3 RIKOLLISUUS

Jotta voidaan ymmärtää kohdeorganisaatiomme KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnassa mukana olevien henkilöiden taustoja, täytyy tarkastella tarkemmin sitä, mitä kriminologia ja rikollisuus tarkoittavat. Haastattelussa ei kysytty haastateltavilta, mitä rikoksia he ovat tehneet eli rikoslajit eivät ole määrättyneet heidän asiakaskuntansa perusteella. Myöskään kaikki heistä eivät olleet tehneet rikosta. Rikositnimikkeitä ja -lajeja on todella paljon, joten tässä luvussa käsittelemme vain osaa niistä.

Kriminologia on tieteenala, joka tutkii rikoskäyttäytymistä (*criminal behaviour*) eli sosiaalisten normien rikkomista ja siihen kohdistuvia reaktioita. Reaktiot liittyvät normien määrittelyyn, moraalitunteisiin sekä epäviralliseen sosiaaliseen kontrolliin virallisen seuraamusjärjestelmän toiminnassa, muotoutumisessa ja kriminaalipoliitikassa. Toinen keskeinen tutkimuksen osa-alue kriminologiassa on rikollisuuteen kohdistuvat reaktiot, jotka käsittävät ”tavallisten ihmisten” reagoitien lisäksi myös virallisen seuraamusjärjestelmän normit ja rangaistusten täytäntöönpanot. (Kivi-vuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 17, 19.)

3.1 Rikollisuus Suomessa

”Rikos on laissa rangaistavaksi säädetty teko tai laiminlyönti.” (Oikeusministeriö 2021.)

Yhteiskunta määrittelee teon rikokseksi ja osoittaa sillä teon moitittavuutta sekä lisäksi pyrkii vähentämään ja torjumaan näitä tekoja. Lähtökohtana oikeusvaltiossa on, että rangaistavaksi säätämiseksi tulee olla painavat yhteiskunnalliset perusteet. (Oikeusministeriö 2021.)

Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tilastojen perusteella voidaan tarkastella rikollisuustilannetta. Suuri osa rikoksista ei kuitenkaan tule viranomaisten tietoon, joten silloin ne eivät näy tilastoissa. Ihmisten kynnys ilmoittaa rikoksista ja ilmoittamisen helppous, kulttuuriset asenteet sekä voimassa oleva lainsäädäntö vaikuttavat poliisin tietoon tulleeseen rikollisuuden määrään. (Rikoksantorjuntaneuvosto 2021a.)

Historiallista vaihtelua esiintyy siinä, mitä aiemmin on pidetty rikollisena ja miten rikoksista on rangaistu. Rikollisuus lisääntyi länsimaissa toisen maailmansodan jälkeen, mikäli uskotaan yleistä kriminologista näkemystä. Muun muassa alkoholin käyttö sekä kulttuuriset, ihmisten elämänarvoihin liittyvät muutokset ovat saattaneet olla tekijöitä siihen, että rikollisuus on kasvanut. Pitkällä aikavälillä henkirikollisuus on vähentynyt, suomalaisessa henkirikollisuudessa 1900-luvun kuluessa on ollut sekä nousu- että laskuvaiheita, joihin voidaan löytää erilaisia syitä. (Kivivuori ym. 2018, 18, 134, 136.).

Suuri osa ihmisistä syyllistyy jossakin elämänvaiheessa johonkin rikokseen, joten rikollisuus ei ole ollenkaan harvinaista. Rikosten kasaantuminen verrattain pienelle vähemmistölle kuitenkin empiirisissä tutkimuksissa vaikuttaa olevan toistuvaa. Rikollisuus voi kasaantua niin yksilötasolla, perheissä kuin tietyillä asuinalueilla. Suomessa ei ole tutkittu rikollisuuden kasaantumista perheittäin, mutta henkirikollisuudesta tiedetään, että alle 21-vuotiaana vuosina 1980–2003 henkirikoksen tekneistä 11 prosentilla isä oli syyllistynyt aikaisemmin henkirikokseen, ja 59 prosentilla oli rikosrekisteri. Erityisen paljon rikollisuutta ilmeneviä paikkoja kutsutaan nimellä *hot spot*. (Kivivuori ym. 2018, 118-123.)

Rikollisuuden eri muodot

Internet voi tuoda iloa ja yhteisöllisyyden tunnetta, mutta sillä on myös varjopuolensa. Anonyymiys antaa mahdollisuuden kiusaamiselle, häiriköinnille ja huijaamiselle. Verkkorikosten uhreiksi voivat päätyä isojen yritysten ja julkishallinnon lisäksi myös tavalliset kansalaiset. (Kreivi 2017, 8; Haasio 2017, 7.)

Huumekauppa on keskittynyt Tor-verkkoon, joka toimii salatulla eli kryptatulla VPN-yhteydellä. Se on alusta myös esimerkiksi lainvastaiselle pornografiselle sisällölle ja asekaupoille. Suomessa yksityishenkilöt tekevät huumekauppaa internetissä kahden suuren palvelun, Silkkitien ja Sipulikanavan avulla. Molemmat palvelut vakuuttavat, ettei huumeita myydä alaikäisille. Ikää ei kuitenkaan voida mitenkään todistaa postimyynnin kautta tapahtuvassa kaupassa, joten myös lapset voivat ostaa sieltä huumeita tai reseptilääkkeitä huumausainetarkoitukseen. (Haasio 2017, 11-13, 19-25.)

Huumeita ostetaan myös diilereiltä kaduilta, mutta varsinkin ensikertalaisen on helppompaa tilata niitä verkon kautta. Kynnys huumeiden kokeilemiseen nuorelle tai satunnaiskäyttäjälle on myös matalampi, kun huumeet voi tilata kotiin helposti ja siististi kotiin toimitettuna. Sipulikanavalla huumeiden myynti-ilmoituksia voi selailta alueittain – myös pienemmiltä paikkakunnilta löytyy myyjiä. Seinäjoen ja Vaasan alueen palstalla huumeiden myyjiä löytyi Etelä-Pohjanmaalta muun muassa Alajärveltä, Kauhajoelta ja Lapualta. (Haasio 2017, 27-28.)

Suomen rikoslain (L19.12.1889/23) mukaan seksuaalirikoksiin kuuluvat raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsenraiskaus, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen, paritus ja törkeä paritus. Kaikkien edellä mainittujen rikosten yritykset ovat rangaistavia tekoja. Ainut poikkeus on seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön yritys. Jos se on tahallinen, teosta tulee vasta silloin rangaistava.

Laissa määritelty suojaikäraja on 16 vuotta eli kaikenlainen seksuaalinen puhe tai muu seksuaaliseen toimintaan viittaava tekeminen alle 16-vuotiaan henkilön kanssa on rangaistavaa. Hyväksikäyttötarkoituksessa olevalla pedofiilillä on nykyään kasvaneet hyväksikäyttömahdollisuudet internetin yleistyttyä. Kontakti lapseen on helppo tehdä anonyymisti ja lopulta saavuttaa hyväksikäyttöön tähtäävän prosessin loppuvaihe, joka voi olla lapselta saatujen seksuaalissävytteisten kuvien tallentaminen omalle koneelle ja niiden levitys tai fyysinen seksuaalinen kontakti. Verkossa tapahtuvaa alaikäisen seksuaalista hyväksikäytön valmistelua kutsutaan käsitteellä ”grooming”. Groomingin uhrit ovat usein haavoittuvia lapsia ja nuoria, joiden itse-tunto on huono. Joskus uhrit voivat kuitenkin olla myös jännitystä hakevia riskinottajia, joilla mahdollisesti on aiempaa kokemusta lastensuojelusta, kouluvaikeuksista sekä päihde- ja mielenterveysongelmista. (Haasio, 2017, 35-38.)

Rikoslaki ei tunne rajoitteita aikuisten keskinäiselle kanssakäymiselle, mikäli kyseessä on molempien osapuolten suostumus. Prostituutiota ei ole kriminalisoitu Suomessa, mutta seksin ostaminen parituksen tai ihmiskaupan uhreilta sekä alaikäisiltä on laitonta. (Haasio 2017, 49.)

Seksuaalissävyyteisellä materiaalilla kiristäminen on yleistynyt internetin myötä ja sen uhreina ovat usein aikuiset, jotka ovat vapaaehtoisesti lähettäneet pornografisia kuvia tai videoita jollekin toiselle ihmiselle. Henkilö voi alkaa kiristämään lähetetyillä kuvilla esimerkiksi parisuhteessa olevaa henkilöä mielessään rahan ansaitseminen. (Haasio 2017, 51.)

Vapaa keskustelu ja mielipiteenvaihto on mahdollistunut internetin yleistymisen myötä. Sananvapaudeksi ei kuitenkaan luokitella rasismia ja muuta vihapuhetta, vaikka jotkut voivat niin ajatella. Sosiaalisesta mediasta eli somesta on tullut merkittävä vihapuheen foorumi. Vihapuhe on Suomen lainsäädännön lähtökohdista vähemmistöryhmiä leimaavaa ja halventavaa puhetta, joka saattaa yllyttää väkivaltaan ko. ryhmiä kohtaan. Se voi olla myös vähemmistöryhmiin positiivisesti tai neutraalisti suhtautuvaan, vähemmistöryhmiin itse kuulumattomaan henkilöön kohdistuvaa leimaavaa tai halventavaa puhetta. Racististen ilmaisujen levittäminen on kriminalisoitu Rikoslain 11 luvun 10§:ssa nimikkeellä kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Vihapuhetta ei ole kriminalisoitu Suomen laissa, mutta kaikki kiihottaminen kansanryhmää vastaan on vihapuhetta. (Haasio 2017, 56-59.)

Hakkerit ja krakkerit toimivat internetissä. Hakkereita on kutsuttu 1980-luvun jälkeen tietojärjestelmiin murtautuviksi henkilöiksi, kun alun perin sillä tarkoitettiin tietotekniikasta kiinnostunutta ja taitavaa henkilöä, jolle tietotekniikka oli lähes pakkomielle. Krakkerit ovat luvottomasti rikollisissa tarkoituksissa tietojärjestelmiin murtautuvia henkilöitä. (Haasio 2017, 68-72.)

Huijaukset perustuvat ihmisten hyväuskoisuuteen, luottavaisuuteen ja varomattomuuteen. Osa huijauksista tapahtuu *phishingillä* eli tietojen, kuten pankkitunnusten ja henkilötietojen kalastelulla. Osa huijareista käyttää verkkoa yhteyden luomiseksi uhriin, tekee sähköpostihuijauksia tai huijauksia Facebookissa. Vuosien saatossa

hyvin yleistynyt huijauksen tapa on myydä olemattomia tuotteita tai varastettua tavaraa erilaisilla kauppapaikoilla, kuten Tori.fi, Huuto.net ja Facebook. (Haasio 2017, 75-85.)

Warettaminen eli laitton lataaminen on hyvin yleistä. Musiikkia, elokuvia, pelejä ja monia muita tekijänoikeuksien alaisia hyödykkeitä ladataan laittomasti ja se kuuluu yleisimpiin suomalaisten tekemiin rikkeisiin. Youtubeen tai muualle verkkoon ladattua materiaalia on oikeus katsoa ilman rangaistuksen pelkoa, mutta ladattaessa materiaalia omalle koneelle, muuttuu teko rikokseksi. Kyseisistä rikoksista rangaistaan hyvin harvoin, huomiota on lähinnä kiinnitetty laittomaan levittämiseen. (Haasio 2017, 93-94.)

Talousrikoksiin kuuluvat esimerkiksi verorikokset, kirjanpitorikokset, avustuspetokset, rahanpesu, velallisen rikokset, yrityssalaisuusrikokset, veropetokset sekä arvopaperimarkkinarikokset. Talousrikoksissa tavoitellaan taloudellista hyötyä. Rikoksina ne ovat monimutkaisia ja vaativat pitkällistä perehtymistä tilanteisiin, jotka niihin liittyvät. Rangaistuksena niistä voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta, sekä määrätä tekijä myös liiketoimintakieltoon. (Minilex 2021.)

3.2 Seuraukset

Rikollisuuden seuraukset voidaan jakaa *suoriin* ja *välillisiin* seurauksiin, jotka koskevat yksilöitä, yrityksiä ja/tai yhteiskuntaa (Kivivuori ym. 2018, 23).

Uhrin kärsimät seuraukset rikoksesta voivat olla hyvinkin konkreettisia ja välittömiä – vammoja ja henkistä kärsimystä. Rikosten uhrien omaisten elämä voi myös pahoin järkkyyä. Mikäli tekijä on syyllistynyt esimerkiksi omaisuusrikokseen, kuten varkauteen ja vahingontekoon, aiheuttaa se kärsimysten lisäksi uhrille ja hänen perheelleen taloudellisia kustannuksia. Rikoksen ehkäisyn näkökulmasta kustannuksia aiheutuu kotitalouksille vakuutusmaksujen ja rikoksilta suojautumisen kautta. Rikosten tekijöihin kohdistuvat seuraukset ovat usein tuomitsevia ja torjuvia sosiaalisia reaktioita. Rangaistukset heikentävät tuomitun siteitä parisuhteeseen, työhön ja koulutukseen. (Kivivuori ym. 2018, 23.)

Sosiologi Juho Saaren tekemän tutkimuksen sekä kriminologisen rekisteri- ja kyselytutkimuksen pohjalta tiedetään, että rikosaktiivisilla ihmisillä on alhainen sosiaalinen asema. Voidaan todeta, että sosiaalinen huono-osaisuus aiheuttaa rikollisuutta, mutta myös rikosaktiivisuus voi heikentää sosiaalista asemaa. Yksilön tekemät rikokset haittaavat esimerkiksi koulutukseen ja työelämään liittymistä, mikä vaikuttaa hänen sosiaaliseen asemaansa. (Kivivuori ym. 2018, 24.)

Yrityksiin kohdistuvien rikosten suorat seuraukset näkyvät varastetun tai vahingoitetun omaisuuden kautta. Suomen kansallisessa Yritysuhritutkimuksessa todettiin, että kaupan alalla yritysten itsensä tietoon tulleiden rikollisuuden kustannukset olivat isot - arviolta jopa 140 miljoonaa euroa vuodessa. Väkivallan uhka, joka kohdistuu työntekijöihin, heikentää työpaikan työturvallisuutta ja työilmapiiriä. Toteutunut väkivalta voi lisätä sairauspoissaoloja. Myös vakuutus- ja suojautumiskulut kuuluvat rikollisuuden suoriin seurauksiin. Välilliset seuraukset yrityksille liittyvät asiakkaiden määrään, työntekijöiden viihtyvyyteen sekä päätökseen yrityksen sijainnista. (Kivivuori ym. 2018. 23-26.)

Valtio ja julkistalous kärsivät myös ihmisten tehdyistä rikoksista. Rikollisuuden yhteiskunnalliset kokonaiskustannukset olivat vuonna 2013 arviolta ainakin 12,7 miljoonaa euroa. (Kivivuori ym. 2018, 23-24.)

Rikollisuus laukaisee yhteiskunnallisia reaktioita, muun muassa uutisointia, pelkoja, suojautumista ja kriminaalipoliittisia liikkeitä. Reaktiot voidaan jakaa *epävirallisiin* ja *virallisiin* reaktioihin. Epäviralliset reaktiot ovat joko myönteisiä, neutraaleja tai torjuvia. Virallisten reaktioiden alle voidaan luokitella rangaistukset, valvonta ja tuki torjunnalle. (Kivivuori ym. 2018, 26, 248.)

3.3 Rangaistus

Rangaistus on oikeudellinen seuraamus tekijälle lain rikkomisesta. Rangaistuksen sisältö ja ankaruus vaihtelevat sen mukaan, minkä rikoksen tekijä on tehnyt ja mitä haittoja se on aiheuttanut. Rangaistusten langettamisesta päättävät tuomioistuimet ja niiden täytäntöönpanosta huolehtii Rikosseuraamuslaitos. (Rikoksentorjuntaneuvosto b 2021.)

On todettu, että olennaista ei ole annettujen rangaistuksien pituudet, vaan rangaistuksien sisällöt, joilla voidaan pyrkiä rikosten ehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisemiseen. Parhaaseen lopputulokseen ei siis päästä mahdollisimman ankarilla ja pitkillä vankeustuomioilla. Rikosten ehkäisyssä yhdyskuntaseuraamusten on havaittu olevan vankilarangaistuksia tehokkaampi ja edullisempi tapa. Rangaistusten ohelle on korostettu muita keinoja liittyen rikollisuuden vähentämiseen ja ehkäisyyn. Kriminaalipolitiikassa on pyritty korostamaan sitä, miten tärkeää on rikosentekijän kuntouttaminen ja rikoskäyttäytymisen liittyen sosiaalisten ongelmien kitkeminen. Parhaana lopputulemana on tietenkin rangaistuksen suorittaneen rikosentekijän pääsy rikoksettomaan elämään. Monia yhteiskunnan palveluita ja kolmannen sektorin ja viranomaisten yhteistyötä tarvitaan, jotta toimivien rangaistusten lisäksi rikollisuutta ja uusintarikollisuutta voidaan tehokkaasti pyrkiä ehkäisemään. (Rikoksantorjuntaneuvosto 2021b.)

Yhdyskuntaseuraamustoimisto kutsuu vapaudessa odottavat vankeusrangaistukseen tuomitut haastatteluun ja laatii heille rangaistusajan suunnitelman. Alueen arviointikeskus päättää vankilaan sijoittamisesta ja täytäntöönpanon lykkäämisestä. Sijoittamisessa on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelman mukaisesti muun muassa vangin kotipaikka, yhteyksien säilyminen läheisiin, ikä, sukupuoli, terveydentila, rangaistuslaitoskertaisuus, vangin aikaisempi rikollisuus ja vangin oma toivomus sekä mahdollisuudet sijoittua rangaistusajan suunnitelman edellyttämään toimintaan. Tärkeää on myös ottaa huomioon se, että vanki saa hoitaa vankeuden täytäntöönpanoon liittyviä asioita omalla kielellään. (RISE 2020.)

Suomen rikoslain (L19.12.1889/39) mukaan 15 vuotta täyttänyttä ja syyntakeista ihmistä voidaan rangaista hänen tekemästään rikoksesta. Jos tekijällä on mielisairaus, syvä vajaamielisyys tai vakava mielenterveyden- tai tajunnanhäiriö, jolloin hänen käyttäytymisensä säätelykyky on merkittävästi heikentynyt, on hän kykenemätön ymmärtämään tekonsa tosiasiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta. Silloin hän todetaan syyntakeettomaksi. Tekijä voi olla myös alentuneesti syyntakeinen, jolloin hänen kykynsä säädellä käyttäytymistään, ymmärtää tekonsa tosiasiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta on tekohetkellä merkittävästi alentunut mielisairauden, vajaamielisyyden, mielenterveyden tai tajunnan häiriön vuoksi.

Rangaistuksilla pyritään ehkäisemään ja vähentämään rikoksia, mutta rangaistukset voivat myös toimia pelotteena tai moraalisen ohjenuorana yhteiskunnan jäsenille. Rikoksia voidaan pyrkiä vähentämään joko yleisesti tai kohdistaa ne tiettyihin rikostyyppeihin tai tekijöihin. (Rikoksentorjuntaneuvosto 2021b.)

3.4 Rangaistuslajit

Suomessa käytössä olevat rangaistuslajit lievimmästä ankarimpaan ovat *rikesakko*, *sakko*, *ehdollinen vankeusrangaistus*, *yhdyskuntapalvelu*, *valvontarangaistus* ja *ehdoton vankeusrangaistus*. (Kivivuori ym. 2018, 274).

Rikesakon saa usein henkilö, joka on tehnyt liikenne rikkomuksen tai saattanut julkisen tilan epäjärjestykseen. Sen suuruus on tällä hetkellä korkeimmillaan 200 euroa. (Kivivuori ym. 2018, 274).

Sakon, joka on varallisuusrangaistus, määrään vaikuttavat tuomitun tulot päiväsakkojärjestelmän mukaisesti. Mikäli sakkoon tuomittu on kykenemätön maksamaan saamaansa sakkoa, voidaan hänet tuomita muuntorangaistuksena vankeuteen. (Kivivuori ym. 2018, 274.)

Ehdolliseen vankeuteen tuomitun tuomion täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi, jonka pituus vaihtelee yhdestä kolmeen vuoteen. Ehdolliseen voi kuulua enintään kahden vuoden vankeusrangaistus. Lisäksi tuomioon voidaan lisätä sakkoja tai yhdyskuntapalvelua oheisseuraamuksena. (Kivivuori ym. 2018, 274.)

Yhdyskuntapalvelu toteutetaan valvonnan alaisena ja se on palkatonta työtä, johon edellytyksenä on tuomitun oma suostumus sekä oletus hänen kyvystään suoriutua siitä. Yhdyskuntapalvelukseksi muutettu vankeus voi olla korkeintaan kahdeksan kuukautta. (Kivivuori ym. 2018, 274.)

Valvontarangaistus on mahdollinen silloin, kun yhdyskuntapalveluksen edellytykset puuttuvat ja vankeustuomio on korkeintaan kuusi kuukautta. Rangaistuksen sisältöön kuuluu tuomitun velvollisuus pitää nilkkaan kiinnitettyä pantaa, pysyä

asunnossaan sekä osallistua hänelle määrättyyn toimintaan. Tällaista rangaistusmuotoa pidetään hyvänä silloin, kun nähdään potentiaalisuus rikosentekijän sosiaalisten valmiuksien ylläpitämisessä ja edistämisessä. (Kivivuori ym. 2018, 274.)

Nuorisorangaistus, joka on erityinen rangaistustyyppi, voidaan tuomita 15–17-vuotiaalle rikosentekijälle. Seuraamus on vähintään neljä kuukautta ja enintään vuoden pituinen. Siihen kuuluu valvontaa ja erityisesti nuorille suunnattuja sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta. Nuorisorangaistus voi sisältää valvonnassa tapahtuvaa työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä. (Kivivuori ym. 2018, 275.)

3.5 Vankeus

Vankeuteen kuuluu vapauden menettäminen tai sen rajoittaminen, jotka ovat pituudeltaan joko määräaikaista tai elinkautista. Määräaikainen vankeus voi kestää 14:sta päivästä 12:een vuoteen, yhteistä rangaistusta useammasta rikoksesta määrättäessä 15 vuotta. Tuomittu voi saada ehdonalaista vapauttamista, joka tarkoittaa sitä, että hän suorittaa rangaistuksen loppuosan vapaudessa. Vanki voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle valvottuun koevapauteen korkeintaan kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista tai koko rangaistuksen suorittamisesta vapauttamista. Vankeudella pyritään lisäämään vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä hänen elämänhallintaansa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen vankeusaikana. Yleensä ainut epämiellyttävä puoli on vapauden menettäminen ja siitä koituvat haitat. (Kivivuori ym. 2018, 274-275.)

Mikäli henkilöä epäillään vakavasta rikoksesta ja poliisi haluaa pitää epäillyn kiinni yli neljä päivää, epäilty vangitaan käräjäoikeuden päätöksellä *tutkintavankeuteen*, joka ei ole rangaistus, vaan esitutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana toteutettava pakkokeino. Tutkintavankeuden toimeenpanosta vastaavat Rikosseuraamuslaitos ja poliisi. Tutkintavankeudelle on myös vaihtoehto, joka on tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti. Tämä vaihtoehto on otettu vuoden 2019 alusta käyttöön. (RISE 2020b.)

3.6 Vapautuminen

Mikäli vanki ei ole ollut suorittamassa vankeusrangaistusta rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana, voi hän päästä ehdonalaiseen vapauteen suorittuaan puolet rangaistuksesta. Alle 21-vuotiaana rikoksen tehneellä vastaava aika on yksi kolmasosa. Muussa tapauksessa vanki voi päästä ehdonalaiseen vapauteen suoritta-neensa rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa. Alle 21-vuotiaana rikoksen tehneellä vastaava aika on puolet suoritetusta tuomiosta. Rangaistusta täytyy suorittaa vähintään 14 päivää, jotta voi aikaisintaan päästä ehdonalaiseen. Koko rangaistusai-kaa suorittava voi päästä ehdonalaiseen vapauteen tietyin edellytyksin, mikäli hän on suorittanut rangaistuksestaan viisi kuudesosaa ja vähintään kolme vuotta. (RISE 2019a.)

Vapauttamisen suunnitteluun kuuluu vankilasta vapautuvan selviytymisedellytysten ja palvelutarpeen arviointi, jossa tarkastellaan henkilön koko sosiaalista tilan-etta. Vapauttamisen valmistelussa voidaan tehdä vangin suostumuksella yhteis-työtä hänen koti- tai asuinkuntansa sosiaali-, terveys-, päihdehuolto-, asunto- sekä työvoimaviranomaisen kanssa, jotta vapautuvalle vangille saadaan hänen tarvitse-mansa palvelut. Tukipalveluja tähän tarkoitukseen tuottavat ja kehittävät kunnat sekä monet järjestöt ja muut kolmannen sektorin toimijat, joihin kuuluvat muun muassa KRIS Suomen keskusliitto ry, Kriminaalihuollon tukisäätiö ja sen ylläpi-tämä Portti vapautteen -verkkopalvelu sekä Silta-valmennusyhdistys. (RISE 2019b.)

3.7 Median vaikutukset

Sana media tulee latinan kielestä ja se tarkoittaa välittäjää. Se on väline kahden viestijän välissä. Joukkoviestinnällä tarkoitetaan suurella ihmisjoukolle suunnattua viestintää ja sitä harjoittavat ammattilaiset eli toimittajat. (Peda.net 2021.)

Media on muuttunut digitalisaation myötä paljon, niin negatiivisessa kuin positiivi- sessakin mielessä. Vastaanottajasta on tullut myös osallistuja, sillä uutiskuvia voi helposti lähettää toimitukseen ja uutisen yhteydessä oleviin kyselyihin voi kuka ta-hansa vastata. (Peda.net 2021.)

Mediakriittisyys on tärkeä taito, koska mediatekstit muokkaavat käsitystämme maailmasta ja sen tapahtumista. On arvioitava kriittisesti tekstin sisällön, kuvien ja lähteen luotettavuutta sekä sitä, mistä tai kenen näkökulmasta teksti on kirjoitettu. Tarkasteltaessa mediatekstejä voidaan pohtia seuraavia kysymyksiä: kuka tekstin on laatinut, mikä on tekstin tarkoitus, millaisia sanavalintoja on käytetty, kuka esiintyy asiantuntijana, kuka hyötyy tai kärsii esitetystä näkökulmasta, kenen näkökulma korostuu sekä millaisia arvoja ja normeja teksti tuo esille. (Peda.net 2021.)

Ylen artikkeliin (Horppu 2020) haastateltu kriminologi Matti Näsi kertoo, että rikostilastojen kokonaisuuden hahmottaminen on haastavaa medialle ja lukijalle. Otsikot voivat olla harhaanjohtavia, sillä median työhön kuuluu etsiä aiheesta uutisen arvoisia elementtejä ja luoda raflaavia otsikoita. Otsikot eivät silti kerro aina kaikkea. Otsikko ”tilastot todistavat” voi todellisuudessa tarkoittaa joko sitä, että rikollisuus ilmiönä on kasvanut tai sitä, että alttius rikollisuuden ilmoittamiseen poliisille on lisääntynyt. Rikostapaukset, jotka mediassa ovat olleet esillä, ovat niin kutsuttu jäävuoren huippu verrattuna siihen, mikä todellinen rikosten lukumäärä on. Ihmisten aktiivisuus rikosuutisten lukemiseen voi tuntua heistä siltä, että väkivallan määrä Suomessa on lisääntynyt, vaikka näin ei olisikaan.

Sosiaalinen media

Sosiaalinen media eli some kattaa internetissä toimivat palvelut ja sovellukset, joissa voidaan toimia yhdessä, jakaa sisältöjä sekä olla toisten kanssa vuorovaikutuksessa. Sosiaalisen median palveluita ja sovelluksia ovat muun muassa Facebook, Whatsapp, YouTube, Instagram, Snapchat, Twitter, Google Drive, Pinterest, Vimeo ja Tumblr. Some on mahdollistanut lähes kaikille oman mielipiteensä ilmaisun, joka toisaalta voi olla myös negatiivinen asia. (Peda.net 2021; LSKL 2021.)

Some mahdollistaa kielteisten ilmiöiden ja tekojen olemassaolon, sillä toisinaan siellä tapahtuu ylireagointia, tietoista provosointia, disinformaatiota, nettikiusamista ja -vainoamista, rasismia ja vihaa. Ei-verbaalisen viestinnän puuttuessa voi tapahtua väärinymmärryksiä, josta saattaa seurata helposti mielen pahoittamista. Somessa kommentoidaan joko omalla nimellä tai anonyymisti. Toisaalta sosiaali-

nen media voi toimia suuren joukkoilyn tavoin, kun somen käyttäjät selvittävät rikoksesta epäillyn henkilöllisyyden viranomaisia nopeammin. Tieto leviää somessa erittäin nopeasti. (LSKL 2021.)

Eri alueiden poliisilaitoksilla ja poliiseilla on omat somekanavansa, joiden avulla he ja heidän työnsä tulevat tutummaksi ihmisille sekä lähemmäksi ihmisten arkea. Suomen poliisi pyrkii somekanaviensa avulla edellä mainittujen lisäksi nopeaan viestintään esimerkiksi liikenneuhkan välttämiseksi tai turvallisuuden tukemiseksi. Nettipoliisit ovat poliiseja, joiden tärkein tehtävä on olla läsnä somessa ja luoda turvallisuuden tunnetta. Myös heillä on omat somekanavansa. Nettipoliisit eivät tutki rikoksia tai yritä jäljittää tekijöitä, vaan osallistuvat keskusteluihin ja edistävät huomaamia epäkohtia tutkintaan. He kohtaavat paljon valeprofiileja ja huijausyrityksiä. (Poliisi 2020; Turula 2020.)

Hyvärinen (2019, 35-36) on tutkinut opinnäytetyössään sitä, miten media vaikuttaa rikostentekijöiden leimautumiseen. Rikostentekijät kokivat lehtien kirjoittelun ”paisutteluna”, eli rikosuutisoinnissa pienistä asioista tehdään isoja. Haastateltavat kokivat näistä pahaa mieltä, vihan tunteita sekä surullisuutta itsensä kuin muidenkin henkilöiden puolesta, joista mediassa kirjoitellaan. Erityisesti pahaa mieltä vastajissa aiheutti se, kun kirjoitukset jäivät ikuisiksi ajoiksi internetiin kaikkien luettavaksi. Eräs haastateltava oli nähnyt tapauksen, jossa nimen ja tuomion julkaiseminen mediassa vaikeutti vangin myöhempää integroitumista yhteiskuntaan. Huomattava tulos tutkimuksessa oli se, että leimautuminen vaikeuttaa asunnon ja työpaikan saamista, sekä tuottaa häpeää ja syyllisyyttä itseään ja läheisiään kohtaan. Leimautuminen koskee myös KRIS:n asiakasryhmää.

3.8 Päihteet rikollisuudessa

Päihteet eli alkoholi, tupakka ja huumeet sekä niistä irtautuminen vertaistuen avulla kuuluvat olennaisesti KRIS:n toiminnassa mukana olevien asiakkaiden elämään. Jos eivät kaikki niistä, niin ainakin osa.

Alkoholin ongelmakäyttö voidaan jakaa alkoholin riskikäyttöön, haitalliseen käyttöön ja alkoholiriippuvuuteen. Alkoholin liikakäyttöön liitetään monenlaisia haittavaikutuksia. Yksittäinenkin humalutila voi aiheuttaa erilaisia tapaturmia, väkivaltaa ja liikennejuopumuksia. Alkoholin käytön sosiaaliset haitat liittyvät ihmissuhderiitoihin sekä toiminta- ja työkyvyn heikentymiseen. Pitkäaikaiseen alkoholin käyttöön liittyy terveydellisiä haittoja, kuten lihomista, mahavaivoja, maksa- ja muita sisäelinvaurioita, syöpää, sikiövaurioita, riippuvuusongelmia sekä mielenterveyden häiriöitä, kuten unihäiriöitä ja masennusta. Myös tupakoinnilla on terveydellisiä riskejä, kuten merkittävä riski sairastua syöpään, hengityselin- ja verenkiertoelimistön sairauksiin ja moniin muihin sairauksiin. Länsimaissa arviolta 14 prosenttia kuolemista on tupakan aiheuttamien sairauksien seurausta. (THL 2020a.)

Huumausaineiden käytöllä on haittoja, jotka voivat liittyä käytetyn aineen lyhyt- ja pitkäaikaisvaikutuksiin, käyttötapoihin tai huumausainealakulttuuriin. Fyysisen ja psyykkisen riippuvuuden riski vaihtelee eri huumausaineiden välillä. Yleisin kokeiltu tai käytetty huume on kannabis, jonka käyttö harvemmin johtaa hoitoa tarvitsevaan riippuvuushäiriöön. Sen käyttäjillä voidaan kuitenkin todeta riippuvuushäiriön sijaan useammin ahdistus- ja paniikkihäiriöitä tai psykoottisia oireita. Opioidien ja stimulanttien käyttäminen johtaa useammin hoitopalvelujen tarpeeseen, sillä amfetamiini ja muut stimulantit aiheuttavat unihäiriöitä, laihtumista ja fyysistä huonokuntoisuutta sekä joskus myös psykoottista oireilua. Buprenorfiinia ja muita opioideja käyttävät ihmiset käyttävät niitä päivittäin pakonomaisesti, sillä ne aiheuttavat fyysistä ja psyykkistä riippuvuutta. Amfetamiinia ja opioideja yleensä pistetään laskimoon. Pistäminen altistaa erilaisille iho- ja verisuonitulehduksille sekä veriteitse leviävälle vakaville infektiolle. (THL 2020a.)

Huumausaineiden käyttöön liittyy usein myös sosiaalista riippuvuutta, joka tarkoittaa huumausaineiden käytön ympärille rakentunutta kaveripiiriä. Huumeiden hankkiminen voi johtaa huumevelkoihin ja rikoskierteeseen. Väestökyselyiden ja jätevesitutkimusten mukaan huumeiden käyttö on Suomessa lisääntynyt. Amfetamiinien ja opioidien ongelmakäyttäjien määrästä on tehty tilastollisia arvioita. Näitä arvioita voidaan tehdä hoitoilmoitus-, tartuntatauti- ja huumerikosrekistereiden pohjalta. (THL 2020a.)

Päihdepalvelut

Palvelujen järjestämisestä vastaavat kunnat, ja palveluja on järjestettävä tarpeen esiintymisen mukaan. Kunnalla on mahdollisuus palvelujen tuottamiseen itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa tai vaihtoehtoisesti kunta voi ostaa ne muilta kunnilta tai yksityisiltä palveluntuottajilta, kuten järjestöiltä. Päihdepalveluja on saatavana sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksena ja neuvontana, päihteettömyyttä tukevana tai ongelmakäytön haittoja vähentävinä sosiaalipalveluina, päihteiden aiheuttamien sairauksien tutkimus-, hoito ja kuntoutuspalveluina sekä päihdehuollon erityispalveluina. Vertaistukea päihdekuntoutujille ja heidän läheisilleen tarjoavat monet yhdistykset ja järjestöt. (STM 2021.)

Avopalvelu on ensisijaisesti tarjottavaa päihdepalvelua. Avopalveluihin kuuluvat esimerkiksi sosiaalinen tuki, katkaisuhuolto, ryhmäterapia, perheterapia tai kuntoutus. Katkaisuhuoltoasemilla keskeytetään päihteiden käyttö sekä hoidetaan vierotusoireita ja muita päihteiden aiheuttamia haittoja. Tavallisin aika, joka katkaisuhuoltoon menee, on enintään yhdestä kahteen viikkoon. Hoito ja kuntoutus perustuvat vapaaehtoisuuteen ja luottamuksellisuuteen. (STM 2021.)

Laitohoito tai -kuntoutus voi jonkin henkilön kohdalla olla tarpeellista, mikäli avohoidon palvelut eivät ole riittäviä tai tarkoituksenmukaisia hänelle. Päihdekuntoutuslaitoksissa annetaan pitkäkestoista terapeutista ja käytännöllistä, sosiaalityöhön pohjautuvaa kuntoutusta. (STM 2021.)

Hoitoa ja kuntoutusta tukeviin palveluihin kuuluvat esimerkiksi asumispalvelut, sosiaalinen kuntoutus ja päiväkeskukset. Sosiaalisessa kuntoutuksessa käytettäviin työmenetelmiin kuuluu muun muassa sosiaalialan ammattilaisten tarjoama tehostettu tuki ja ohjaus, ryhmätoiminta ja sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden edistäminen, sekä elämänhallinta ja suoriutuminen arkipäivän toiminnoista. Sosiaalinen kuntoutus voi olla työtoimintaa, työkokeilua, työpajatoimintaa, vertaistukea ja kotiin vietäviä palveluita. (STM 2021; THL 2017.)

Mielenterveys- ja päihdepalveluita kehitetään jatkuvasti. Kehittämiseen sisältyy mielenterveyden ja päihdeettömyyden edistämistä, ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä sekä mielenterveyshäiriöiden ja päihdeongelmien hoitoa. Muutkin yhteiskunnan sektorien organisaatiot, kuten koulut ja nuorisotyö osallistuvat ehkäisevään päihdetyöhön. Tavoitteena kehittämisessä on helposti tavoitettavat, joustavat palvelut sekä mielenterveyshäiriöiden ja päihdeongelmien hoitaminen samanaikaisesti yhdessä yksikössä. (STM 2021.)

US National Library Of Medicine -sivustolla julkaistussa artikkelissa ”Associations between substance use and type of crime in prisoners with substance use problems – a focus on violence and fatal violence” käsiteltiin ruotsalaisten päihdeidenkäyttäjien tekemiä rikoksia ja sitä, onko tietyillä huumausaineilla yhtäläisyyksiä tiettyihin tehtyihin rikoksiin. Tutkittua dataa oli otettu kahdesta lähteestä: Addiction Severity Index ja criminal register data. Näitä tutkimustuloksia ei kuitenkaan voi verrata suomalaisiin päihdeidenkäyttäjiin tai minkään muunkaan maan rikollisuuteen tai päihdeidenkäyttäjiin. (Håkansson & Jesionowska 2018.)

Väkivaltarikoksen tehneillä huumeiden piikittäminen sekä heroinin, kokaiinin ja amfetamiinin käyttö eivät olleet niin yleistä kuin huumausainerikoksen tehneillä. Väkivaltarikoksen tehneillä alkoholin ongelmakäyttö ja rauhoittavien käyttö oli yleisempää. Vertailtaessa väkivaltarikoksia ja omaisuusrikoksia, jälkimmäisessä ryhmässä voitiin havaita heroinin, kokaiinin ja amfetamiinin käyttöä sekä huumeiden piikitystä, mutta rauhoittavien käytön vertailussa ryhmien välillä ei havaittu erilaisuutta. Alkoholin ongelmakäyttö oli vallitsevaa väkivaltarikoksen tehneillä. Henkilön alkoholin ongelmakäytön historia, rauhoittavien käyttö ja miessukupuoli liittyivät usein väkivaltarikoksiin. Kun henkirikoksen tehneitä ja muita väkivaltarikoksia tehneitä vertailtiin, huomattiin, että ikä ja rauhoittavat lääkkeet vaikuttivat henkirikoksen tehneisiin. Amfetamiinilla, kodittomuudella ja heroininilla ei havaittu yhteyttä henkirikoksiin. Huumausaineiden ongelmakäyttäjillä, jotka olivat tehneet väkivaltarikoksen, laittomien huumeiden käyttö saattoi olla vähemmän suosittua, kuin niillä, jotka olivat tehneet jonkin toisen rikoksen. Väkivaltaan syyllistyneillä

huumausaineiden käyttäjillä huomattiin olevan mahdollisesti yhteyksiä rauhoittavien käyttöön, kun taas laittomien huumeiden käytöllä henkirikoksissa ei nähty yhtäläisyyksiä. (Håkansson & Jesionowska 2018.)

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että päihteidenkäyttäjävankien laittomien huumeiden käyttö oli yleisempää muun rikoksen tehneillä, kuin väkivaltarikoksen tehneillä. Rauhoittavien käyttö ja alkoholin ongelmakäyttö olivat vallitsevaa väkivaltaan syyllistyneillä. Väkivaltaan syyllistyneiden huumausaineiden käyttäjien keskuudessa rauhoittavilla nähtiin olevan yhteys henkirikoksiin ja laittomilla huumeilla ei nähty olevan yhteyttä niihin. (Håkansson & Jesionowska 2018.)

Kymmenen viime vuoden aikana Suomen rikollisuudessa on tapahtunut iso muutos siinä, mitä rikoksia tehdään enemmän humalassa ja mitä huumeiden vaikutuksen alaisena. Alkoholiin liittyvien rikosten määrä on romahtanut ja tilalle on tullut huumeiden ongelmakäyttöön liittyvää rikollisuutta. Vielä vuonna 2010 Suomessa oli neljä kuntaa, joissa rikoksia tehtiin enemmän huumeiden vaikutuksen alaisena kuin humalassa. Vuonna 2019 luku oli 39. Vaikka huumausaineiden käyttö on lisääntynyt, poliisin tietoon siitä tulee vain osa. Selvitettyihin rikoksiin syylliseksi epäillyt 1000 asukasta kohden -tilastossa esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla Seinäjoen kohdalla huumeiden vaikutuksen alaisena ja humalassa tehtyjä rikoksia tehtiin molempia suunnilleen saman verran vuonna 2019. Luku oli silloin noin 12-13. Pohjanmaalla Vaasassa huumeiden vaikutuksen alaisena tehtiin enemmän rikoksia kuin humalassa ja luku oli vuonna 2019 huumeiden kohdalla noin 12, kun alkoholin kohdalla se oli noin 7-8. Luvut ovat 1000:ta ihmistä kohden. Koko Suomessa humalassa ja huumeiden vaikutuksen alaisena tehtyjen rikosten ero on vuosikymmenessä kaventunut, mutta alkoholi pitää edelleen ykkössijaa. Rattijuopumusten kohdalla ero on tasoittumassa. Osittainen syy siihen on, että poliisi valvoo autoilijoita nykyään tehokkaammin. Varkauksissa huumeet ovat ohittaneet alkoholin taustatekijänä. Alkoholin tavoin muun muassa amfetamiini, kokaiini ja bentsodiatsepiinit madaltavat aloitekykyä ja lisäävät aggressiivista käyttäytymistä. (Hämäläinen 2020.)

Poliisit voivat rankaisemisen sijaan puhutella tai ohjata hoitoon huumeidenkäyttäjiä. Huumeidenkäyttäjien ja alkoholiriippuvaisten hoitoon pääsy eivät kuitenkaan

ole keskenään tasa-arvoisia, sillä joissakin kaupungeissa alkoholiriippuvainen voi päästä katkaisuhoidon välittömästi, kun taas huumeriippuvainen voi joutua odottamaan viikkoja. Yhteiskunnalle kallis tapa pyrkiä hoitamaan huumeidenkäyttäjiä, jotka ovat tehneet rikoksen, on vankila. (Hämäläinen 2020.)

4 TILASTOJA VANGEISTA

Rikosseuraamuslaitoksen ylläpitämien tilastojen mukaan vankien päivittäinen määrä on laskenut jatkuvasti kymmenen viime vuoden ajan lukuun ottamatta vuoden 2016 pientä vankimäärän nousua. Vuonna 2018 vankeja oli päivittäin keskimäärin 2910, mikä oli neljä prosenttia vähemmän edellisvuoteen verrattuna. Ulkomaalaisten vankien määrä on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana 30 prosenttia, mutta tämäkin luku kääntyi laskuun vuonna 2018. (RISE Tilastot 2021.) Vankien määrien muutokselle ei ole yhtä selittävää tekijää, mutta esimerkiksi väestön ikääntyminen ja rikollisuuden muutokset voivat vaikuttaa kehitykseen (RISE 2019d).

Rikosseuraamuslaitos on yrittänyt siirtää tuomioiden täytäntöönpanon painopistettä turvallisesti kohti avoimempia ratkaisuja, kuten avovankiloita ja valvottua koevapautta. RISEn uusimmat tilastot ovat vuodelta 2018 ja ne näyttävät, ettei tavoite ole edennyt toivottuun suuntaan. Esimerkiksi valvotun koevapauden käyttö väheni kolme prosenttia edellisvuodesta ja myös avolaitoksien käyttöaste sekä niissä olevien vankien osuus laski hieman edellisvuoteen verrattuna. (RISE 2019d.)

Vankien määrä laitoksissa vuosina 2009-2018 yhteensä on pysynyt suunnilleen vajaan 3000:ssa, tosin vuotta 2018 lähestyttäessä määrät putoavat 2300-2400 vangin tienoille. Tilastoja tarkasteltaessa näyttää myös siltä, että naisten osuus vangeista vuosina 2009-2018 pysyi kutakuinkin seitsemän prosentin tienoilla ja nuorten vankien (alle 21-vuotiaat vankeusvangit) osuus noin vajaassa kolmessa prosentissa kaikista vangeista. Vuonna 2018 vapaudesta vankeuteen kaikkiin laitospuotoihin saapui 5546 vankia ja kaikista laitoksista vapautui yhteensä 5531 vankia. (RISE 2018, 27-29.)

Vaikka vapaudesta vankilaan saapuneiden määrät ovat keskimäärin lähteneet laskuun sekä kantaväestön että ulkomaalaisten keskuudessa, rikoksenuusijoiden määrä on hienoisessa kasvussa. Vapautuneista jopa yli 50 prosenttia palasi vankilaan viiden vuoden kuluessa vapautumisestaan.

Rikosseuraamuslaitoksen pääjohtaja Esa Vesterbacka pohtii RISEn julkaisemassa tiedotteessa (14.3.2019) sitä, että laitos vähensi henkilökuntaansa vuosina 2005-2016 saavuttaakseen valtion tuottavuusohjelman ja talouden sopeuttamistoimien asettamat tavoitteet. Säästöt näkyvät vangeille tarjottavan toiminnan vähenemisenä ja näin osaltaan heikentävät vankien mahdollisuuksia rikoksettomaan elämään.

Rikostenusijoiden määrä näyttää tilastojen perusteella vakiintuneen 60 prosenttiin vuosien 2006-2013 välisenä aikana. Uusijoita tarkastellessa voidaan nähdä, että iällä, sukupuolella ja vankeuskertaisuudella on merkitystä uusimisriskiä arvioi-
dessa. Naiset uusivat rikoksia keskimäärin harvemmin kuin miehet, noin 50 prosenttia naisista uusii rikoksen viiden vuoden aikana vapautumisestaan siinä missä miesten osuus on noin 60 prosentin luokkaa. Ikä vaikuttaa uusimisriskiin siten, että nuoremmat uusivat todennäköisemmin kuin iäkkäämmät vangit. Esimerkiksi 50-vuotiaana tai sitä vanhempana vapautuvien osuus uusijoista on noin 30 prosentin luokkaa. Vankeuskertaisuus kasvattaa riskiä uusimiseen. Mitä suurempi vankeuskertaisuus, sen suurempi todennäköisyys on, että vanki uusii rikoksen vapauduttuaan. Niillä, joilla vankeuskertaisuus ylitti viiden, eli joilla oli takanaan jo viisi uusia, osuus kaikista uusijoista on noin 70 prosenttia. (RISE 2018, 39.)

5 YHTEISKUNTAAN INTEGROITUMINEN

Vangit voivat kohdata vapautuessaan useita erilaisia haasteita esimerkiksi asunnon, työ- tai koulutuspaikan löytämisessä, velkojen maksussa tai päihitteettömyyteen pyrkimisessä. Vankeusajan pituudesta riippuen yksilö voi irtautua yhteiskunnan normaalista prosesseista. Mikäli vankeusajan päätyttyä rikoksen tehnyttä ei saada palautettua mielekkäästi osaksi yhteiskuntaa, muun muassa rikoksen uusimisriski kasvaa. Vankien yhteiskunnallinen integraatio mielletään usein tukitoimiksi, joita rikoksen tehneelle henkilölle tarjotaan yhteiskuntaan palaamisen helpottamiseksi vankeusrangaistuksen päätyttyä. Nämä toimet ovat useimmiten henkilön sosiaalisen toimintakyvyn kohentamista sekä elämänhallinnan tukemista. Ihmisen mahdollisuuksia elää ja toteuttaa hyvää sekä rikoksetonta elämää pyritään parantamaan lisäämällä yksilön toimintaresursseja. Esimerkiksi niinkin yksinkertainen asia, kuin mahdollisuuksien esille tuominen voi auttaa. Kun ihmiselle osoitetaan, ettei hän ole sidottu yhteen ainoaan vaihtoehtoon, pelkkään rikoksen tehneen leimaan, vapautumisen jälkeisen uuden arjen näkymät voivat vaikuttaa vähemmän musertavilta. (Näkki 2006, 37-38.)

Vankien integraatiossa yhteiskuntaan sosiaali- ja terveystalvontaviranoaisten ja seuraamusjärjestelmän vastuulle. Vankien ongelmiin liittyy usein erilaisia seikkoja, jotka ylläpitävät marginalisoitunutta elämäntilannetta. Esimerkiksi tuen saamisella toimeentulossa, päihitteettömyydessä sekä asunnon hankinnassa voidaan ehkäistä uusintariskiä ja vankilakierrettä. (Näkki 2006, 38.)

Uusimisriskin ehkäisyyn vuoksi nykyään painotetaan niin sanottua hallitun vapauttamisen mallia, jossa vanki ei vapaudu suoraan suljetusta vankilasta siviiliin. Tarjolla on sen sijaan erilaisia reittejä, muun muassa avolaitoksia ja valvottua koevapautta. Jo vankeusaikana vapautumiseen aletaan tuomion pituudesta riippuen valmistautua hyvissä ajoin. Mikäli tuomio on lyhyt, valmistelu voidaan aloittaa heti, ja elinkautisissa tuomioissakin vapautumiseen aletaan valmistautua jo pari vuotta ennen vapautumista. (Ahonen & Kulkula 2016, 24.)

Jokaiselle vangille kuuluu vankeuslain (L 23.9 2005/767) mukaan tehdä rangaistusajan suunnitelma, joka puolestaan sisältää vapautumissuunnitelman (L 23.9 2005/767). Suunnitelmassa arvioidaan vangin mahdollisuudet selvittää yhteiskunnassa vapautumisen jälkeen ja palvelujen tarvitsevuus. Vanki voi itsekin kirjata tarpeitaan vapautumissuunnitelmaan ja onkin suositeltavaa, että itsenäistä vapautumisen suunnittelua tuettaisiin tuomion aikana, sillä se parantaa mahdollisuuksia selviytyä vapaudessa. (Ahonen & Kulkula 2016, 24.) Jo ennen tuomion päättymistä vangin tulisi käydä tiettyjä asioita läpi vankilan työntekijöiden kanssa. Näihin kuuluu esimerkiksi asunnon hankinta, joka on aloitettava jo kuusi kuukautta ennen vapautumista. (KRITS 2021b).

Suunnitelman tekemisessä ovat mukana usein myös sosiaalitoimi, yhdyskuntaseuraamustoimisto sekä työvoimatoimisto. Jos vangilla on esimerkiksi velkaongelmia, mukana voi olla myös velkaneuvoja tai ulosottoviranomainen. Lisäksi vangin on mahdollista saada vapautumisen suunnitteluun mukaan omaisia sekä kolmannen sektorin vertaistukipalveluita tuottavia tahoja. (Näkki 2006, 116.)

Kolmannen sektorin toimijoiden tarjoamalla tuella voi olla iso merkitys tuki- ja tietoverkostojen muodostamisessa jo ennen vapautumista, jolloin vanki ei “putoa tyhjän päälle” päästessään siviiliin. Lisäksi samaan tavoitteeseen pyrkivien ihmisten vertaistuki auttaa, ainakin vapautuneiden vankien mielestä. Mikäli sosiaalinen lähipiiri koostuu “pelkästään rikollisista”, riski tuomiota edeltäneeseen malliin on suurehko. (KRITS 2021c.)

5.1 Koulutus

Vangilla on samavertainen oikeus koulutukseen, kuin muullakin kansalla. Opetusvankiloissa järjestetään yhteistyössä lähistöllä olevien oppilaitosten kanssa ja todistuksesta ei tule ilmi, että kyseinen tutkinto on suoritettu vankilassa. Todistus on kyseisen oppilaitoksen, jossa tutkinnon on suorittanut. Vuosittain noin 2000 vankia osallistuu vankilassa ollessaan johonkin tarjolla olevaan koulutukseen. Määrä vastaa noin neljäsosaa kaikista vangeista. Vankiloissa on myös tarjolla Valma eli ammatillisen koulutuksen valmennusta. Vangin opiskeluvalmius voi olla heikko esimerkiksi päihteiden käytön seurauksena tai mielenterveysongelmien vuoksi. RISEn

selvitysten mukaan noin reilulla kuudella prosentilla ei ole suoritettuna peruskoulun oppimäärää. Tietyin ehdoin vanki voi opiskella rikosseuraamuslaitoksen ulkopuolella, jos se muun muassa tukee vangin rangaistusajan suunnitelmaa. Vangin täytyy täten noudattaa tiettyjä ehtoja, joita tulee oppilaitokselta ja rikosseuraamuslaitokselta. Vuosittain vankilan ulkopuolella opiskelee noin 150–170 vankia. (Rikosten-torjuntaneuvosto b 2021.)

5.2 Huono-osaisuus, asunnottomuus ja syrjäytymisriski

Rikosseuraamusviraston 2009 tiedotteen mukaan vangit kantavat elämässään huono-osaisuuden leimaa. Huono-osaisuus on voinut alkaa jo nuoruusiässä tai kulkenut mukana lapsuudesta asti. Siihen on voinut vaikuttaa rikkinäinen perhetausta ja kotoa on saatu huonosti tukea ja neuvoa elämään. Rikosseuraamusviraston ja oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemän tutkimuksen mukaan myös vangeilla oli enemmän hankaluuksia siirtyä aikuiselämään esimerkiksi asunnon hankinnan ja töiden suhteen kuin vertailuryhmällä. Hankaluudet myös yleensä jatkuivat aikuisuudessa. (RISE 2021.)

Vaikka Suomessa asunnottomuus on viime vuosien aikana vähentynyt, positiivinen kehitys ei näytä koskevan vankilasta vapautuvia. Keskimäärin vankiloista vapautuu vuosittain yli 5000 vankia, josta arviolta kolmasosa vapautuu asunnottomana kadulle. Mikäli vangilla ei ole asuntoa vapautumisen hetkellä, normaaliin arkeen kiinni pääseminen voi muodostua kohtuuttoman hankalaksi esteeksi. Lisäksi yhdyskuntaseuraamus epäonnistuu usein elämänhallintaongelmien vuoksi, sillä esimerkiksi valvontarangaistuksen suorittaminen ilman asuntoa on mahdotonta. (KRITS 2020c.)

Asuntomarkkinoiden rakenteet vaikeuttavat asuntojen saamista erityisesti rikostaustaisten henkilöiden kohdalla. Erityisen hankalan tilanteesta tekee vankien kohdalla se, että rikostaustan lisäksi henkilöllä voi olla myös muita ongelmia, kuten päihteiden käyttöä. (Kangas 2020, 6.) Monissa kaupungeissa asuminen on kallista, eikä kohtuuhintaisia asuntoja ole tarjolla tarpeeksi. KELAn tuet eivät välttämättä riitä kattamaan asumisesta aiheutuvia kustannuksia ja maksuhäiriömerkinnät vievät

mahdollisuuden saada asunto vapailta vuokramarkkinoilta. Vangit voivat tarvita aluksi sosiaaliohjausta asumisen tueksi, jotta aiemmasta arjesta puuttuneet rutiinit, kuten vuokranmaksu, siisteys ja järjestyssääntöjen noudattaminen saadaan sujumaan. Siksi myös päihteistä irtaantumiseen tulisi tarjota mahdollisimman paljon tukea. (Kanerva 2019.)

Vaikka vankilassa kaikille vangeille laaditaan rangaistusajan suunnitelman ohessa vapautumissuunnitelma, jossa myös asunnon hankinta tuodaan esille, heräävät vangit asunnon hakuun joskus liian myöhään. Asumisneuvoja Paula Arvelin toteaa Helsingin Uutisille (9.2.2019) antamassaan haastattelussa, että vangit elävät vankilassa todennäköisesti päivä kerrallaan, miettimättä vapautumisen jälkeistä arkea, koska silloin vankeusaika on helpompi kestää. Toisaalta, jos vapautumiseen herää vain muutamia päiviä ennen vankeusajan päättymistä, on liian myöhäistä hakea asuntoa. Lisäksi vangilta voi vapautuessa puuttua henkilöllisyystodistus sekä verkkopankkitunnukset, mikä vaikeuttaa sähköistä asiointia ja tunnistautumista. Pahimmillaan vanki voi kokea asioiden hoitamisen siviilissä todella monimutkaiseksi, jolloin vapautuminen ja normaali arki voivat alkaa tuntua jopa pelottavilta. (Kanerva 2019.)

Asunnottomista vangeista haavoittuvaisin ryhmä on päihderiippuvaiset vangit. Asunnottomina vapautuvista vangeista esiintyy useammin päihderiippuvuuksia kuin vangeilla keskimäärin. Päihderiippuvaisten vankien kohdalla päihteiden käytöstä johtuvat sosiaaliset ja taloudelliset ongelmat sekä uskollisuus rikollista elämäntapaa kohtaan vaikeuttavat asunnon saamista ja säilyttämistä. Asunnottomuus onkin useimmiten vankien kohdalla päihde- ja rikoskierteessä olevien rikoksensuusioiden ongelma. Esimerkiksi talviaikaan asunnottomat, sekä vangit että muut, voivat turvautua rikoksiin saadakseen lämpimän yösijan ja ruokaa. Lisäksi on tiedossa, että jotkut talvella vapautuvat vangit haluaisivat mieluummin jäädä suorittamaan jäännösrangaistustaan ehdonlaiseen pääsyn sijaan, jos heillä ei ole tiedossa asuntoa. (Kangas 2020, 7.)

Asunnottomuus aiheuttaa melko suuren riskin rikoksen uusintaan. Mikäli vangilla ei vapautuessa ole kiinnipitäviä eli yhteiskuntaan integroivia olosuhteita tai niitä aletaan suunnitella vasta vapautumisen hetkellä, retkahduksen mahdollisuus kasvaa. Ihmisen motivaatio muuttaa tapojaan ja pitää kiinni elämönhallinnan taidoista on hankalaa, mikäli hän joutuu jatkuvasti miettimään, missä viettää seuraavan yönsä. Myöskin arjen normaalien rutiinien ja taitojen oppiminen vaikeutuu, mikä osaltaan lisää uusintariskiä. (Kangas 2020, 7-8.)

6 KOLMAS SEKTORI

Kolmas sektori on olennainen osa tätä opinnäytetyötä ja tässä luvussa tarkasteltiin tarkemmin mitä se tarkoittaa, sen historiaa, sen roolia sosiaali- ja terveysalalla ja sen merkitystä yhteiskunnassa.

6.1 Kolmannen sektorin käsite ja historia

Käsitteenä kolmas sektori tarkoittaa kansalaisyhteiskunnan säätiöitä sekä yhdistyksiä. Kolmannen sektorin piirteisiin kuuluu muun muassa ei-voittoa tavoitteleva toiminta ja vapaaehtoisuus. Kolmannen sektorin organisaatioiden toimijoiden skaala on todella laaja. Siihen sisältyvät niin ammattijärjestöt kuin urheiluseurat. Kolmannen sektorin toimijoina voivat toimia myös erilaiset avustusjärjestöt ja hyvinvointiorganisaatiot. (Konttinen 2021.)

Jotkut määritelmät ovat tarkempia. Esimerkiksi Heywoodin (2007, 297) mukaan kansalaisjärjestöt ovat voittoa tavoittelemattomia ryhmiä tai toimijoita, jotka pyrkivät saavuttamaan tavoitteensa väkivallattomin keinoin. Ne voivat olla aktiivisesti mukana politiikassa, mutta se ei ole edellytys. Niille on voitu myöntää virallisia rooleja esimerkiksi julkisen sektorin avustamiseen liittyen. Kansainvälisen esimerkki on muun muassa Punainen risti, joka avustaa YK:ta kriisinhallintaoperaatioissa kuulumatta varsinaisesti YK:n hallintokoneistoon.

Heywoodin (2007, 297) kansalaisjärjestöt voidaan jakaa operatiivisiin ja asiaa ajaviin järjestöihin. Operatiiviset järjestöt keskittyvät projektien suunnitteluun ja toteutukseen, siinä missä asiaa ajavat järjestöt keskittyvät asiantuntijuuteen ja tiedonkeruuseen. Kansalaisjärjestöjä pidetään usein tärkeänä kansalaisyhteiskunnan synnyn kulmakivenä. Ne voivat lisäksi toimia hallinnollisten elinten ja yritysten vastapainoina.

Kolmannen sektorin käsitteen historia on peräisin 1960-luvun Yhdysvalloista, josta se on rantautunut Eurooppaan 1970-luvulla. Alkuperäisenä asian esittäjänä pidetään Amitai Etziona. Kolmannen sektorin kehitys ja merkitys kasvoi 1980-luvulla kun huomattiin, miten vapaaehtoisjärjestöt pystyivät tuottamaan sosiaalipalveluita

sekä auttamaan työllisyyden hoidossa. Silloin on jo herännyt ajatus, että kolmas sektori pystyy toimimaan palveluiden tuottajana sekä tukemaan että korvaamaan julkista sektoria, kun valtioalustus oli ajautumassa rahoituskriisiin. 1990-luvun lama myös nosti entisestään järjestöjen merkitystä palveluiden tuottamisessa. (Kontinen 2021.)

6.2 Kolmas sektori sosiaali- ja terveysalalla

Suomessa on tällä hetkellä yli 11 000 sosiaali- ja terveysalan järjestöä. Niissä on jopa 1,3 miljoonaa jäsentä ja puoli miljoonaa vapaaehtoista. Suurin osa sosiaali- ja terveysalan järjestöistä on paikallisyhdistyksiä, joiden toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Suomessa on myös valtakunnallisia järjestöjä, joiden budjetti saattaa nousta miljooniin euroihin sekä palkattuja työntekijöitä on kymmeniä. (SOSTE 2021a.)

Kolmannen sektorin toiminta on elintärkeää sosiaali- ja terveysalalla. Nykypäivänä kolmannen sektorin rooli hyvinvointiyhteiskunnassa on suuri ja edesauttaa sen kehittymisessä. Järjestöt ovat kyenneet kehittämään ammatillista koulutusta sekä tuoneet esiin eri ihmisryhmien tarpeita että yhteiskunnan epäkohtia. Järjestön toiminta tuo esiin myös ihmisten perusoikeuksia ja tuo kritiikkiä ilmi myös lainsäädännöllisiin epäkohtiin. (SOSTE 2021c.)

Työ- ja elinkeinoministeriön (2019) tiedotteen mukaan yksityisen ja kolmannen sektorin osuus kasvaa sosiaali- terveysalojen palveluiden tuottajina. Esimerkiksi yksityinen ja kolmas sektori tuottaa 91 % osuuden mielenterveyskuntoutujien palveluasumisesta. Vaikka on oletuksena, että maakunnat tuottavat palvelut julkisina, yritysten ja kolmannen sektorin palvelut täydentävät palvelukokonaisuutta. Haasteena voi olla sektorien välisen sujuvan yhteistyön saavuttaminen ilman vastakainasettelua.

6.3 Kolmannen sektorin merkitys yhteiskunnassa

Suurin osa suomalaisista kokee sosiaali- terveysjärjestöjen tuottamat palvelut merkittäväksi omalle hyvinvoinnilleen. Kolmannelta sektorilta saadaan apua arkeen, sekä lisäksi se on osallistavaa toimintaa, jonka kautta voi vaikuttaa yhteiskuntaan

matalla kynnyksellä. Matalan kynnyksen osallistaminen tekee kolmannesta sektorista tärkeän osan kansalaisyhteiskuntaa. Vahva kansalaisyhteiskunta tukee ja edistää demokratiaa ja yhteiskuntarauhaa. Kolmannen sektorien järjestöjen ja yhdistysten kautta yhteiskunnalliseen keskusteluun saadaan mukaan myös laajempi joukko vaikuttajia. Kolmannella sektorilla on ollut ja on merkittävä rooli suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehittämisessä. Palveluiden tuottamisen ja ammattilaisten koulutuksen kehittämisen lisäksi sektori saavuttaa yhteiskunnan haavoittuvimmissa asemissa olevia yksilöitä ja tuo esille heidän kokemiaan epäkohtia. (SOSTE 2021c.)

Kolmas sektori tavoittaa sellaisiakin henkilöitä, joilla itsellä ei ole voimavaroja hakea apua. Esimerkiksi KRIS jalkautuu vankiloihin muodostaakseen tukiverkostoja ja asiakkuussuhteita ennen kuin vankien tuomiot ovat päättyneet. Julkisten palveluiden tietty heikkous on se, että apua on vaikea saada ilman omaa aktiivisuutta. Esimerkiksi pahasti syrjäytynyt henkilö ei edes tiedä mistä saada apua ja eikä välttämättä ole motivoitunut hakemaan apua järjestelmästä, minkä ulkopuolelle on jo kerran tipahtanut. Yhdistysten tarjoama vertaistuki ja muu matalan kynnyksen auttava toiminta voi olla avaintekijä, mikä auttaa vaikeassa tilanteessa olevia henkilöitä integroitumaan yhteiskuntaan. (SOSTE 2021d.)

Uusimman sosiaalibarometrin mukaan globaali pandemia on vahvistanut kolmannen sektorin merkitystä entisestään yhteiskunnassa. Matalan kynnyksen toiminta tavoitti poikkeusaikana paremmin apua tarvitsevia henkilöitä, kuin julkinen puoli. Yksi tekijä voi olla se, että yhdistykset ja järjestöt voivat sopeuttaa toimintaansa tilanteeseen sopivammaksi nopeammin kuin julkinen sektori. Vapaamuotoinen avun antaminen lisääntyi myös kolmannella sektorilla poikkeusolojen vuoksi. (THL 2021.)

Poikkeusolot osoittivat sosiaaliturvan heikot kohdat. Avuntarvitsijoiden määrä kasvoi, mutta palveluiden saatavuus vaikeutui, kun palveluita supistettiin. Erityisesti heikoimmassa asemassa olevien pärjääminen nojautui pitkälti kolmannen sektorin ja diakonian varaan. THL mukaan, pitäisi pohtia missä määrin sosiaaliturvan puutteiden aiheuttamat riskit jätetään kansalaisyhteiskunnan hoidettavaksi. (THL 2021.)

7 KRIS-JÄRJESTÖN TOIMINTA

KRIS on kolmannen sektorin toimija, joka tarjoaa apua ja tukea vankilasta vapautuville. KRIS-Suomen keskusliitto ry koordinoi, arvioi, johtaa ja kehittää valtakunnallista KRIS-jäsenyhdistysten toimintaa, huolehtii yhdistysten toimintaedellytyksistä, toiminnan kehittämisestä ja strategisesta suunnittelusta sekä edistää yhteistoimintaa yhdistysten ja eri viranomaisten sekä yhteistyökumppaneiden kesken. KRIS:n tarkoituksena on valtakunnallisesti edistää rikostaustaisten ihmisten voimaantumista ja myönteistä kiinnittymistä yhteiskuntaan KRIS-vertaistuen avulla. KRIS pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnan asenteisiin ja arvoihin, rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen ja uusintarikollisuuden vähentämiseen sekä rikosentekijän elämänhallinnan ja yhteiskuntaan osallistumisen edistämiseen. (KRIS 2021a; KRIS 2021b.)

KRIS:n koko toiminta perustuu neljään periaatteeseen, joita ovat päihitteettömyys, rehellisyys, toveruus ja yhteisvastuullisuus. Näiden periaatteiden noudattamista odotetaan työntekijöiden lisäksi myös toimintaan osallistuvilta. KRISin tuki ja yhteydenpito alkavat heti vangin ensimmäisestä yhteydenotosta ja jatkuvat koko vankilassaoloajan vapautumiseen ja vapautumisen jälkeisiin päiviin ja viikkoihin. Tärkeää on toimivan tukiverkoston rakentaminen, jota KRIS yhdessä vapautuvan kanssa alkaa rakentamaan. Tukiverkosto koostuu yhteistyökumppaneista ja muista alueen toimijoista. (KRIS 2021b.)

KRIS tarjoaa vertaistukea, kokemusta, tietoa ja luottamuksellista yhteydenpitoa vapautuvalle vangille. Se antaa mahdollisuuden jatkaa uudenlaista elämäntapaa samankaltaisessa tilanteessa olevien kanssa. (KRIS 2021b.)

Yhdistys jalkautui Suomeen vuonna 2001 ja toiminta aloitettiin nimellä Rikollisten Revanssi Yhteiskunnassa – RRY. Sitä ei kuitenkaan rekisteröity, kuin vasta vuonna 2003, jolloin nimeksi muutettiin KRIS-Suomi ry. RAY ja KRITS lähtivät tukemaan rakentumista vuodesta 2004 alkaen. Silloin toimintaa oli Loviisassa, Helsingissä, Nurmeksessa, Hämeenlinnassa ja Uudessakaupungissa. Vuoteen 2007 mennessä organisaatorakenteen parantelun myötä KRIS-yhdistyksiä oli ehtinyt syntyä jo

kymmenkunta. KRIS-Suomi ry vaihtui KRIS-Etelä-Suomi ry:ksi sekä KRIS-Suomen keskusliitto ry perustettiin. (KRIS 2021b.)

KRIS-työ on ollut merkittävä lisä järjestökenttään, sillä ennen sitä siellä ei ole ollut toimijaa, jonka jäsenistö koostuu lähes kokonaan entisistä päihdeongelmaisista rikollisista. Tärkeintä toimintaa oli työkentän ja suhtautumisen muokkaaminen suosiolliseksi. KRIS vieraili vuosittain oikeusministeriössä, Rikosseuraamusvirastossa, euskunnassa, RAY:ssä ja eri vankiloissa. KRIS oli myös mukana ohjausryhmissä ja neuvottelukunnissa, sekä vierailivat Mäntyniemessä. He osallistuivat moniin alan seminaareihin ja valtakunnallisiin tapahtumiin. Kysyntä toimintaa kohtaan oli alusta alkaen suurta, joten sponsoroiden ja lisärahoitusmahdollisuuksien hankkiminen oli tärkeää. Tampereen KRIS nousi työnsä merkittävästi keskittäneeksi ja toiminnaltaan laaja-alaiseksi jälkihuollon toimijaksi vuosina 2007-2008. (KRIS 2021b.)

7.1 KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry

KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry on yhdistys, jonka kohderyhmään kuuluvat Etelä-Pohjanmaan alueelle vapautuvat vangit ja yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitut henkilöt. Yhdistys työskentelee myös syrjäytymisuhan alla olevien sekä rikoskierteeseen ajautuvien nuorten parissa. KRIS auttaa ja tukee vertaistuen avulla päihde- ja vankilakierteessä olevia, jotka haluavat jättää entisen elämäntavan. Sen toiminta perustuu neljään periaatteeseen, joita ovat päihteettömyys, rehellisyys, toveruus ja yhteisvastuullisuus. KRIS-toimintakeskus tarjoaa vertaistuen lisäksi tukea arjenhallintaan sekä apua virasto- ja viranomaisasiointiin. Kaikki toiminta KRIS- Etelä-Pohjanmaa ry:llä on asiakkaille maksutonta. Toimintakeskuksen viikko-ohjelma, jota noudatetaan aina keskuksen aukioloaikoina, suunnitellaan yhdessä asiakkaiden kanssa pääsääntöisesti viikko kerrallaan. Asiakkailta on toimintakeskuksella mahdollisuus käyttää pyykkikonetta, asiakaspuhelinta ja tietokonetta. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry on toiminut nyt 10 vuotta. Vuonna 2020 KRIS- Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminta entisestään vakiintui ja suunnitelmallisuus lisääntyi. Yhdistyksellä on uudet toimitilat, jotka ovat osoittautuneet toimiviksi sekä positiivista

on, että kävijät ovat löytäneet hyvin paikalle. Viime vuodessa on ollut haasteita maailmanlaajuisen koronapandemian vuoksi, mutta asiakasmäärät ovat pysyneet vuoden 2019 tasolla, vaikka poikkeusolojen vuoksi toimintakeskus oli osan vuodesta kiinni. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Työntekijät ovat helposti lähestyttävissä, sillä kaikki huoneet ovat yhdessä kerroksessa. Talossa on iso olohuone sekä keittiö, lisäksi asiakkailta on nykyään oma huone, jossa he voivat hoitaa tietokoneella omia asioitaan. Talossa on myös iso erillinen huone, jossa on mahdollisuus kokousten pitämiseen tai esimerkiksi rentoutushetkiin asiakkaiden kanssa. Autotallissa on kuntosali, sekä tila missä voi tehdä erinäisiä askareita. Toimintakeskukselta löytyy niin sisä- kuin ulkosauna. Lisäksi piha-alue on iso, mikä mahdollisti grillauspaikan rakentamisen. Asiakkailta on tilaa viettää aikaa ja toisaalta mahdollisuus vetäytyä päivän aikana myös omaan rauhaan, mikäli he sitä tarvitsevat. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Asiakkaat valmistavat yhdessä työntekijöiden kanssa lämpimän aterian päivittäin. Ruoan lisäksi toimintakeskuksella on mahdollisuus aamupalaan ja kahvittelemiseen. KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry saa Helluntaiseurakunnan tiloissa toimivalta Lakeuden ruoka-apu ry:ltä maanantaisin ruoka-avustuspaketin, jonka tarvikkeista viikolla tehtävä ruoka pääasiassa toteutetaan. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Asiakkaiden on mahdollista olla toimintakeskuksella erilaisin sopimuksin ja velvoittein, kuten työkokeilussa, koevapaudessa, yhdyskuntapalvelussa, valvontarangaistuksessa ja kuntouttavassa työtoiminnassa. Toimintakeskuksella voi käydä myös ilman sopimusta, sillä se on matalan kynnyksen kohtaamispaikka. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Yhdistyksen toimintaa rahoittivat vuonna 2020 STEA ja pienimuotoisesti Seinäjoen kaupunki. STEAn yleisavustuksen yleisheitojen ja rajoitusten mukaan avustuksen saajan tulee kerätä seurantatietoja ja arvioida toimintaa säännöllisesti ja suunnitelmallisesti. Avustuksen käytön tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta pitää voida luotettavasti arvioida. Yhdistyksessä on pohdittu erilaisten mittareiden käyttöä, joilla tavoitteisiin pääsemistä voitaisiin todentaa. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020; STEA 2021.)

Avotyö

Avotyön tavoitteena on edistää kohderyhmän elämänhallintaa ja kokonaisvaltaista hyvinvointia monipuolisten toimintamuotojen avulla sekä parantaa työllistymisvalmiuksia. Lisäksi vertaistukityön avulla autetaan katkaisemaan päihde- ja rikoskierre sekä rakentamaan päihteetön ja rikokseton tukiverkosto. Viikko-ohjelman mukainen toiminta koostui vuonna 2020 päivittäisistä vertaistukipalavereista, liikunnasta, ruoan valmistuksesta, nikkaroinnista ja kädentaidoista, ryhmätoimintoista sekä erilaisista tapahtumiin ja infotilaisuuksiin osallistumisesta. Ryhmätoimintoja asiakkaille olivat aamupalaveri, tiimipalaveri, tiirikointiryhmä, tee se itse -ryhmä, laturyhmä, KRIS-Basic ja teemaryhmä. Lisäksi jokaisen toimintakeskuksella käyvän asiakkaan kanssa käytiin tavoitteellista yksilötyötä, jonka ajatuksena on elämänhallinnan parantaminen ja tavoitteiden eteenpäin saattaminen. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry ei toiminnassaan huomioi ainoastaan sen asiakkaita, vaan myös asiakkaiden puolisoja, lapsia ja omaisia. Heitä on vierailut toimintakeskuksella jonkin verran. KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n kävijöiden perheille järjestettiin viime kesänä virkistätymispäivä. KRIS on perinteisesti ollut järjestämässä Isälapsi-päivää Vaasan vankilassa, mutta vuonna 2020 päivää ei pandemiatilanteen vuoksi järjestetty. KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry on tehnyt yhteistyötä paikallisten yhdistysten kanssa aina pandemiatilanteesta johtuvien rajoitusten salliessa. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Erityisnuorisotyö

KRIS:n erityisnuorisotyö on ennaltaehkäisevää ja korjaavaa kriminaalityötä 15–29-vuotiaille, päihde- ja rikoskierteessä oleville nuorille, jota toteutetaan vertaistuen avulla. Erityisnuorisotyön tavoitteena on tukea nuoren päihteettömyyttä ja rikoksettomuutta, sekä luoda yhdessä nuoren kanssa tavoitteita, jotka auttavat häntä saamaan kiinni mielekkäämmästä ja vastuullisemmasta elämäntavasta. Vuonna 2018 KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry aloitti kokeilun, jossa he tarjosivat keskustelua ja virkistytymistä jollekin erityisnuorisoryhmälle. Vuonna 2020 kokeilua oli tarkoitus jatkaa, mutta pandemiatilanteen vuoksi yhteistyökumppanin löytyminen oli hankalaa.

Rajoitusten helpottuessa ehdokkaita löytyy. Yhdistys kävi vuoden aikana kertomassa toiminnastaan ja keskustelemassa päihdeiden käytöstä sekä rikoksista useiden nuorten kanssa. Keskusteluja käytiin kouluissa ja lastensuojelulaitoksissa. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Vankilatyö

Tavoitteena on tukea vankeja irtaantumaan rikos- ja päihdekierteestä vertaistuen avulla. Lisäksi tavoitteena on uusintarikollisuuden vähentäminen sekä vapautuvien vankien elämänlaadun parantaminen. Vapautumisen suunnittelu aloitetaan hyvissä ajoin, joissakin tapauksissa jo noin kahdeksan kuukautta ennen vapautumista. KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry pääsi Vaasan vankilaan pitämään KRIS-päivystyksiä ja infoja ainoastaan kerran johtuen pandemiatilanteesta. Toimintakeskuksella suoritettiin vuoden 2020 aikana neljä koevapautta ja kaksi yhdyskuntapalvelua. KRIS:n työntekijät tekivät vankilakäyntejä ja pitivät yhteistyötapaamisia Rikosseuraamuslaitoksen kanssa yhteensä kymmenen vuonna 2020. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Tilastoja vuodelta 2020

Vertaistukiretkiä KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry järjesti yhteensä 34. Niistä esimerkkeinä mainittakoon pilkkireissu, yhdistysten välinen tietokilpailu, yhdistysten välinen sählyvuoro, tutustuminen Oulun KRIS:iin, Paukanevan pitkospuut ja makkaranpaisto, valtakunnalliset KRIS-päivät, tutustuminen Minnesota Lapuaan, tutustuminen Seinäjoen päihdekliniikkaan, retki Etelä-Pohjanmaan museoon, retki Halliskan laavulle luontoon liikkumaan ja makkaranpaistoon sekä jouluruokailu Joupiskalla. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Yhdistys osallistui yhteensä neljään yhteistyötapahtumaan. Toimintakeskus tarjosi harjoittelupaikan 14:lle opiskelijalle, mikä on vähemmän edellisiin vuosiin verrattuna koronatilanteen vuoksi. Toimintakeskuksella suoritettiin vuoden aikana neljä koevapautta ja kaksi yhdyskuntapalvelua. Nuorten alle 30-vuotiaiden osuus KRIS-

Etelä-Pohjanmaa ry:llä oli 36 % käyntikerroista. KRIS:n työntekijät tekivät vankilakäyntejä ja pitivät yhteistyötapaamisia Rikosseuraamuslaitoksen kanssa yhteensä kymmenen kappaletta. KRIS-infotilaisuuksia ja toiminnan esittelyjä he pitivät 15. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Vuonna 2019 käyntejä KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toimintakeskuksella oli yhteensä 1969. Niistä asiakkaiden käyntejä oli 1258 kpl ja vieraiden 711 kpl. Yhteensä asiakkaita vuonna 2019 oli 47 kpl, joista naisia oli 12, miehiä 35 ja näistä nuoria 16, aikuisia 31. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2019.)

Vuonna 2020 käyntejä oli KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toimintakeskuksella yhteensä 1785 kpl, mikä oli edellisvuoteen verrattuna hieman vähemmän. Asiakkaiden käyntejä oli 1374 kpl ja vieraiden 411 kpl. Yhteensä asiakkaita vuonna 2020 oli 59 kpl, joista naisia oli 12, miehiä 47 ja nuoria 23, aikuisia 36. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

Yhteistyö ja näkyvyys

KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n yhteistyöverkostoon kuuluu alueellisia ja valtakunnallisia toimijoita, organisaatioita, laitoksia, moniammatillisia työryhmiä sekä kolmannen sektorin toimijoita ja oppilaitoksia. Yhdistys toimi tiiviissä yhteistyössä monien päihde- ja rikossektorin toimijoiden kanssa vuonna 2020. He osallistuivat Asunnottomien yö-tapahtuman ja Kokemuskirjasto-tapahtuman suunnitteluun, mutta tapahtumat jouduttiin siirtämään seuraavalle vuodelle. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä on omat nettisivut, Instagram-tili, sekä Facebook-sivu, jolla on tällä hetkellä 193 tykkääjää. Instagramissa heillä on tällä hetkellä 355 seuraajaa. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

KRIS-lehteä julkaistiin neljä kertaa vuonna 2020. Lehti on valtakunnallinen ja KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry tuottaa omalta osaltaan siihen artikkelit. Lehteä jaettiin eri yhteistyökumppaneille ja asiakkaille. Lisäksi he veivät lehteä paikkoihin, joista

se voisi tavoittaa heidän asiakaskuntaansa, kuten vankilaan, ulosottoon ja kirjastoon. (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry 2020.)

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

8.1 Aineiston kerääminen

Suoritimme aineiston keräämisen haastattelemalla kolmea KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnassa tällä hetkellä mukana olevaa ihmistä sekä yhtä työntekijää. Jokaisen kohdalla teimme yksilöhaastattelun. Työntekijän haastattelun teimme Microsoft Teamsin kautta ja loput paikan päällä KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toimintakeskuksella, joka sijaitsee Seinäjoella. Asiakkaiden haastattelut toteutimme tammi-kuun 2021 lopulla ja työntekijää haastattelimme maaliskuulla 2021.

Kokosimme yhdessä opinnäytetyön lopussa liitteenä olevat kaksi kysymyspatteristoa, joista ensimmäinen oli toiminnassa mukana olevia varten ja toinen niistä työntekijää varten. Haastattelut toteutimme teemahaastatteluna eli puolistrukturoituna haastatteluna. Kokosimme tutkimuskysymystemme pohjalta kysymyspatteristoihin mielestämme tutkimuksessa olennaisia kysymyksiä. Haastateltavilla oli mahdollisuus vastata kysymyksiin vapaasti omin sanoin, ja pyrimme muotoilemaan kysymykset niin, ettei suurimpaan osaan niistä pystynyt vastaamaan ainoastaan kyllä tai ei. Haastatteluiden kesto vaihteli 6 minuutista 26 minuuttiin.

8.2 Aineiston analyysi

Puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun tyyppisessä haastattelussa esitetään pääasiassa avoimia kysymyksiä, joihin ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja. Koimme tämän menetelmän parhaaksi tavaksi kerätä aineistoa aiheen arkuuden vuoksi. Tutkijan näkökulmasta teemahaastattelu on hyvä tapa kerätä tietoa, koska ennakkokäsitysten vaikutus jää pienemmäksi. Samalla voidaan arvioida vastausten todenmukaisuutta tarkkailemalla vastaajan elekielen viestintää. Vastauksiin voi mahdollisesti myös vaikuttaa haastatteluympäristö. Haasteita tässä metodissa on aineiston mahdollinen sekavuus, mikä pitää tutkijan jälkikäteen itse jäsenellä ja muodostaa johtopäätöksen sen perusteella. Huomasimme tutkimuksen edetessä tämän haasteen, aineiston kerääminen oli hidasta ja epävarmaa. (KAMK 2021.)

Sisällön analyysi keskittyy siihen, mistä aiheista ja teemoista aihe kertoo ja mistä haastateltavat puhuvat. Aineistossa ilmaisua tai kielellistä muotoa ei yleensä tarkemmin analysoida. Käytimme työssämme sisällön analyysiä äänitettyjen haastattelujen tarkastelemiseen. Sisällön analyysia voi käyttää myös tekstiä ja kuvaa sisältäviä aineistojen analysointiin. Aineistolähtöinen analyysi tarkoittaa tilannetta, jossa tutkija lähtee etsimään aineistoista kohtia, jotka kertovat tutkivasta asiasta mielenkiintoisia seikkoja. Usein myös aineistolähtöisessä analyysissa tukena käytetään jotakin teoriaa ohjaamaan analyysin kulkua. Sisällön analyysi on laadullisen tutkimuksen menetelmä, jonka tarkoituksena on luoda sanallinen kuvaus ilmiöstä, jota tutkitaan ja aineiston puolestaan tarjoaa näkymän tutkittavan ilmiön. (Vuori 2021.)

Vaikka sisällön analyysissa aineisto pyritään kuvamaan ilmiötä abstraktimmin käsittein päätyen lopulta tulkintaa, jossa aineistoa kuvaa yhteinen ilmaus. Toisaalta sisällön analyysia voidaan myös tehdä tavalla, jossa pysytään lähellä sitä miten haastateltavat puhuvat. Tällöin ei tavoitella yhtä ilmausta tutkittavasta ilmiöstä, vaan pikemminkin yritetään kartoittaa erilaisia tapoja, joilla asiasta puhutaan. Sisällön analyysi ei pohjaudu mihinkään erityiseen teoreettiseen viitekehykseen. Siksi analyysille ei ole yhteisiä sääntöjä eivätkä sitä ohjaa erityisemmät menetelmälliset käsitteet. (Vuori 2021.)

9 TUTKIMUSTULOKSET

Haastattelimme kolmea KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnassa mukana olevaa ja yhtä siellä työskentelevää henkilöä. Mukana oli vankilatuomion saaneita, koeva-pautta suorittavia ja päihdetaustaisia henkilöitä. Osaa heistä koski edellä mainituista asioista useampi ja osaa ainoastaan joku niistä. Työntekijällä itsellään oli päihde-tausta ja päihteiden käytön seurauksena saatu vankilatuomio. Ikäskala neljällä haastateltavalla oli 32-54 vuotta.

Toiminnassa mukana oleville tarkoitetut kysymykset jaoin neljään isompaan ot-sikkoon, joita olivat *taustatiedot, apu, tuki ja neuvo, merkitys* sekä *muu*. Niiden alla olevat kysymykset liittyivät muun muassa KRIS:n antamaan apuun, tukeen ja neu-voon elämänhallintaan liittyvissä asioissa sekä KRIS:n merkitykseen yksilölle. An-noimme heille haastattelun lopuksi mahdollisuuden vapaaseen sanaan. (kts. liite 2).

Työntekijän kysymykset jaoin pääotsikoihin *yleistä, merkitys, yhteiskunta* ja *ke-hitettävää*. Kysyimme muun muassa hänen omasta taustastaan, KRIS-Etelä-Poh-janmaa ry:n toiminnasta, KRIS:n merkityksestä yksilölle ja yksilön sopeutumisesta yhteiskuntaan, yhteiskunnan suhtautumisesta heidän asiakaskuntaansa ja KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n kehityskohteista. (kts. liite 3).

Ensimmäisenä analysoimme toiminnassa mukana olevien haastattelujen vastauk-sia.

9.1 Asiakkaiden taustatiedot

Vastaajista yksi oli nainen ja loput kaksi miehiä. Koulutustausta vaihteli peruskou-lusta ammatilliseen koulutukseen, ja suurin osa vastaajista oli käynyt jonkin amma-tillisen koulutuksen. Aika, jonka he olivat olleet mukana KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnassa, vaihteli viidestä kuukaudesta noin neljään vuoteen. Tuomiot, joita osa haastateltavista oli saanut, olivat pituudeltaan yhdestä kuukaudesta kahteen vuoteen.

9.2 KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n tarjoama apu, tuki ja neuvo

Kouluttautuminen ja työnhaku

Vastaajista kaikki kokivat, että saavat KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:ltä tarvittaessa tarpeeksi apua, tukea ja neuvoa liittyen kouluttautumiseen ja työnhakuun. Kaksi vastaajista sanoi, että kyseiset asiat eivät ole tällä hetkellä heille ajankohtaisia, jonka takia he eivät ole pyytäneet tai saaneet niihin apua, tukea tai neuvoa. Yksi kertoi, ettei ole tarvinnut enempää apuja, kuin mitä on saanut.

”No mun kohdalla ei nyt ihan hirveesti oo kyllä sillai koulutusasioita käyty läpi, ku on tosiaan nyt vielä koevapaus vielä kesken, niin ei oo sillai ehkä ajan-kohtanen kuitenkaan vielä.”

”Ollaan me käyty kätteles ja tutustuus kaikkiin koulupaikkoihin. Nyt vähä vähempi koronajutun takia.”

Taloudenhallinta, velkojen hoitaminen ja etuuksien hakeminen

Kaikki vastaajista kokivat saaneensa tarpeeksi apua, neuvoa ja tukea taloudenhallintaan, velkojen hoitamiseen ja etuuksien hakemiseen, mikäli ovat tarvinneet.

”On ollu kyllä pitämässä sellanen velkaneuvoja infoa. Kaikki kyllä tukee.”

”Jos on just tullu jonku kelan hakemusten tai muitten kans joitain ongelmaa, niin täs on kyl sit voinu aika hyvin kysyä apua sit jos on tarvinnu. Täs on kyl kaikki osannu aika hyvin neuvoo. Ja jos ei oo, niin sitte ollaan yhdessä otettu selvää.”

”Mä oon mennyt jo velkajärjestelyyn vuosikausia, hakeutunut itse, et en sillä lailla ole tarvinnut.”

Asunnon hankinta

Kukaan vastaajista ei ollut tarvinnut apua, tukea tai neuvoa KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:ltä asunnon hankintaan, sillä joko se oli jo aiemmin hoitunut muuta kautta tai he olivat itse hankkineet itselleen asunnon.

”Ei. Me hoidettiin se vankilasta käsin silloin ennen, ku mä koevapauteen lähin.”

”Mulla on ollu asunto koko ajan.”

”Senkin oon hoitanut ite, oon jo neljä vuotta asunut. Yksityiseltä hommasin kerrostaloyksiön ja 4,5 vuotta asunut. Lehti-ilmotuksen perusteella löysin ja soitin samantien sinne ja lyötiin samantien kättä päälle. En oo tarvinnut siihen, kun se on hoitunut muuten. Varmasti saisin, ei siinä mitään.”

9.3 Apu ja vertaistuki

Kysyimme haastateltavilta, olisivatko he kaivanneet jollakin elämän osa-alueella enemmän apua, kuten psykologista apua ja ovatko saaneet KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n mukanaoloaikana tarpeeksi vertaistukea työntekijöitä ja muilta saman kaltaisessa tilanteessa olevilta. Kaikki vastasivat vertaistuen osalta niin, että kokivat saaneensa sitä tarpeeksi. Enemmän apua jollakin elämän osa-alueella kukaan ei kokenut saaneensa liian vähän. Lisäksi KRISin toiminta koettiin kaikkien vastaajien osalta hyödylliseksi.

”En mä oikeen tiää. Mä oon kyllä saanut kaiken tuen ja paljolti itsestä kiinni, että hakee sitä apua. Harvemmin sitä kukaan tyrkyttämään tulee.”

”Mä koen että mä oon kyllä saanu aika hyvin. Et en tiää. Mun mielestä mä oon saanu ihan riittävästi kyllä.”

9.4 Toiveita tulevaisuudelle

Seuraavaksi kysyimme, mitä toiveita haastateltavilla on tulevaisuudelle esimerkiksi työn, koulun, päihteettömyyden, rikoksettomuuden, elämönhallinnan tai jonkun muun asian näkökulmasta. Vastauksissa korostettiin päihteettömyyttä ja joko työn tai koulupaikan löytymistä.

”Koulupaikkaa pitäis kattella. Ei ole muita suunnitelmia.”

”No ehkä just se et pysyis päihteettömänä ja sitten... ei sinne vankilaan joutus enää. Semmosta normaalia arkea. Ilman mitään sekoiluita ja se olis se juttu sitten.”

”Sanotaan tuohon, kun palkkatuki alkaa, vuoden mittainen, on ainakin päihteetöntä aikaa. Että jotkut menee päivä kerrallaan. Mä meen vuosi kerrallaan.”

9.5 KRIS:n merkitys yksilölle

Haastateltavilta kysyttiin, mitä KRIS merkitsee tai symboloi heille. Kaikkien vastauksissa tuli ilmi se, että he arvostavat etenkin vertaistukea, jota KRIS:llä saa.

”Mulle KRIS merkitsee yhteisöllisyyttä ja vertaistukea ja toimintaa. Pidän siis tärkeänä paikkana ittelleni että muille.”

”Merkittee minulle sitä, että saa vertaistukee ja apua. Päihteetöntä elämää.”

”Pidän kyl tosi tärkeenä, että tässä siis saa hyvin just sitä vertaistukea, koska täällä kaikki muut on jollain lailla samankaltasia ku sä oot ite. Et se on tosi tärkeä ja sit se tuo sitä semmosta niinkun rytmiä siihen arkeen, et sul on joku paikka mihin sä aamulla lähdet ja missä sä päivän oot ja sulla pysyy se semmonen säännöllinen rytmi, mikä sitte taas niinku tukee sitä elämönhallintaa kyllä muuten.”

9.6 Mielipide rikollisuuden syntyyn

Kysyimme haastateltavilta heidän omaa mielipidettään yleisesti rikollisuuden syntyyn ja rikolliseen elämäntapaan. Yksi haastateltavista ei osannut sanoa, toinen heistä nosti esille yksilön sisäisiä syitä, kuten kokeilunhalun ja kolmas ajatteli syiden johtuvan osittain ulkoisista tekijöistä, kuten perheestä.

”Osalla se on varmaan ihan puhdas kokeilunhalu. Päihteet on yks mikä ajaa tosi herkästi. Ylipäänsä jos tulee semmosia vaikeita elämäntilanteita, niin

ehkä sitte niinku rahahuolia tai tämmösiä, niin ne on varmaan ne semmoset mitkä.”

”Kyl siihen vaikuttaa, jos multa kysytään mielipidettä, ehkä siihen vaikuttaa lapsuusajasta lähtien kaikki, minkämoisesta perheestä on lähtösin ja kaikki vaikuttaa kaikkeen.”

9.7 Yhteiskunnalta tuleva apu

Haastateltavilta kysyttiin, miten yhteiskunta voisi auttaa lapsia ja nuoria enemmän ja esimerkeiksi annoimme seuraavat: kotiin apua, kouluihin vertaistukea tai keskusteluapua. Halusimme tietää, kokivatko he jonkin edellä mainituista asioista tärkeiksi keinoiksi auttaa lapsia ja nuoria sekä sen, että tulisiko heille mieleen joitakin omia ehdotuksia. Yksi heistä ei osannut sanoa, toinen korosti avun hakemisen helpottamista ja kolmas ei tiennyt mitä toivoisi lisää. Lisäksi kysyimme, olisivatko he tarvinneet enemmän apua itse lapsuudessa tai nuoruudessa. Siihen saimme erilaisia vastauksia. Yksi heistä koki vahvasti, että olisi tarvinnut silloin enemmän apua. Kaksi muuta vastasivat joko että eivät kokeneet tarvinneensa tai eivät osaa sanoa.

”Ennaltaehkäsyä, niinku lasten ja nuorten... ja sit sitä, että ku niitä ongelmia tulee, niin et se avun hakeminen ei olis niin hemmetin vaikeeta. Ja et se tehtäis niinku mahdollisimman matalaksi se kynnyks hakea sitä apua, ettei se mee siihen, että asiat menee niin kun tosi pahasti solmuun ja sitte kaikki räjähtää käsiin. Ja lopputulos on nyt yleensä sitte ei kovin hyvä. Ja ehkä semmosta tietynlaisista asennemuutosta.”

”Kyl mun mielestä yhteiskunta tukee, kun kyllä tällaisia päiväkeskuspaikkoja pystytään järjestämään. Kyllä siinä vaaditaan yhteiskunnalta tukea ja sitä saa, niin tota emmä tiedä mitä mä nyt lisää toivoisin.”

Vastaajista yksi halusi lisätä lopuksi vielä kommentin liittyen siihen, että KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toimintakeskuksen paikan tietää moni ja kommentin siitä, miten nuorena ei välttämättä osaa ajatella omaa parastaan.

”Mun mielestä hyvä tota informaatio paikasta (KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toimintakeskus). Tämä paikka tiedetään tuolla ns. kadulla. Sanotaan nyt näin. Et jos puhutaan alkoholista, niin siinä puhutaan vuosikausien juomisesta, että ihminen ymmärtää sen mihin se johtaa ja mitä se tekee itselleen. Että tota sitä on miettinytkin miten joku 20 v voi ajatella itsestään, että tarvii apua. ...kun on vielä nuoruutta jäljellä, menee vuosia, että tajuaa.”

Haastattelimme KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n asiakkaiden lisäksi yhtä heidän työntekijäänsä opinnäytetyötämme varten. Haastattelu toteutettiin Microsoft Teamsin kautta.

9.8 Työntekijän tausta

Ensin halusimme tietää, mitä kautta työntekijä on aikoinaan tullut KRIS:n toimintaan mukaan. Hän kertoi tulleensa työntekijäksi työnhaun kautta, kun KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry haki toimintakeskusvastaavaa vuonna 2018. Hän kertoi haastattelussa meille kattavasti taustastaan. Hän on saanut viiden kuukauden ehdottoman tuomion törkeästä rattijuopumuksesta. Haastateltava kertoo raitistuneensa vuonna 2014 Lapualla Minnesotahoidossa ja aloittaneensa yhdyskuntapalvelun Vaasassa eräässä palvelutalossa, minkä jälkeen hän suoritti sen loppuun Lapuan Minnesotahoidossa. Hän on aktiivinen KRISiläinen, jolla on työsuhde yhdistykseen, mutta viettää myöskin vapaa-aikaa toimintakeskuksella sen takia, että kokee samankaltaisuutta ja samanhenkisyyttä KRIS:n asiakaskunnan kanssa. Hän työskentelee kaksi viikkoa kuukaudesta eräässä päihdekeskuksessa ja KRIS:llä hän on hallituksen varajäsen, tuurannut välillä poissaolleita ja lisäksi tehnyt toimintakeskusvastaavan töitä.

9.9 KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry

Teoriaosuudessa tulee ilmi se, mitä KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry tarjoaa vapautuville vangeille ja päihdeasiakkaille, mutta halusimme kuulla vielä yhdistyksen työntekijältä, että olisiko hänellä lisättävää ja että hän voisi kertoa omin sanoin toiminnasta enemmän. Toiminta riippuu siitä, minkälaisella taustalla henkilö tulee KRIS:lle,

kuten koevapauteen, kuntouttavaan työtoimintaan, yhdyskuntapalveluun tai valvottuun rangaistukseen. Tavoitteena on, että kaikki saisivat vertaistukea ja löytäisivät päihteettömän ja rikoksettoman elämäntavan.

”No hyvin hyvin laajasti, jotta ehkä se aina riippuu asiakkaasta, että minkälaisella taustalla ja minkälaisesta niin kun hän tulee tähän KRIS-toimintaan mukaan, että jos tulee vankilasta koevapauteen, niin siinä on nyt ensimmäinen sellainen tähän yhteiskunnan ja arkisiin rytmeihin ja arkisiin asioihin taas palaaminen. Koevapauteen kuuluu se, että on asunto ja työvelvoitepaikka ja tää KRIS täyttää sen työvelvoitepaikan. On aikataulut koska tullaan ja koska lähetään, kuinka niinku tavallaan työelämänpelissäännöt toimii. Jotku on sitte kuntouttavassa työtoiminnassa. Aika semmoinen yleinen kaava tässä on se, että ensin kontaktoidutaan vankilassa, sitten tullaan koevapauteen tai sitten voi olla, että suorittaa rangaistusta täällä, yhdyskuntapalvelua tai valvottua rangaistusta. Sitten ollaan kuntouttavassa ja sitten voidaan olla työkokeilussa ja sit jotku jopa oppisopimuksella. Tavoitteena on se, että jokaiselle pudottautuu niin sanotusti se oma väylä sitten mihin meneeki, että jollaki voi olla ajatustenjuoksua johonki kouluun pääsystä ja muusta, niin me autetaan tässä kykyjemme mukaan niin paljon kuin mahdollista. Erilaisten hakemusten täyttämässä tai käynneissä niinku päihdepalveluissa tai sosiaalitoimessa tai kela-asioinnissa ja missä apua tarvii. Vertaistuen kautta pyritään auttamaan, että kaikki löytäis omaan polkuun ja myös asunnon hankinnoissa ja ehkä päihteettömyyteen se, että kun me toimintakeskuksessa ollaan päihteetön paikka, että tänne ei saa tulla päihteisissä. Sitten tarjotaan semmoisia apuja, mitkä on koettu omalle kohdalle. Jokaisella on oma polkunsä ja mikä kovakin omalla kohdalla kokenu, niin yleensä sen puolesta sitten myös puhuu.”

”Meillä on ollu täällä velkaneuvojaa, pidetty semmosia ryhmiä, että velkaneuvoja on tullu paikan päälle kertomaan, että minkälaisia mahdollisuuksia on ja näin että pyritään löytämään se. Asiakkaalla välttämättä itellään ei oo ajatusta ja kykyä siitä, että mihinkä tässä nyt pitäis sitten ekana ottaa yhteyttä, nii me sitte autetaan siinä. Täällä on asiakkaan käytössä tietokone

ja puhelin, että jos jollaki ei oo kotona tietokonetta. Puhelin melkein voi sanoa, että poikkeuksetta kaikilla on, mutta ei välttämättä puheaikaa nii, täällä saa sitte käyttää talon puhelinta ja tietokonetta.”

Meitä kiinnosti, mikä työntekijän käsitys on rikoksen uusijoiden määrästä. Kuinka suuri osa toiminnassa mukana olleista tulee rikoksen uusijoina takaisin KRIS:n toimintaan ja löytävätkö he yleensä päihteettömän ja rikoksettoman elämän. Haastateltava kertoo, että rikoksen uusijoita on paljon. Yleisempää on se, että heitä tulee KRIS:n toimintaan uudelleen, kuin se, että suurin osa löytäisi päihteettömän ja rikoksettoman elämäntavan.

”Rikoksen uusijoita on paljon. Se on pitkä polku se, jos nuoresta se on alkanu ja niin kauan ku on päihderiippuvuus aktiivisena, niin se on aika monelle mahdoton yhtälö. Päihteiden käyttö, se on niinku avainasemas valtasalla siinä, että siihen rikoksettomaan elämään palaa. Ja yleisempää on se, että tulee uusijoita.”

Vertaistuki on KRIS:n toiminnassa avainasemassa. Kysyimme haastateltavalta vertaistuesta, mitä hänellä siitä tulee mieleen. Asiakkaat saavat vertaistukea rikoksettomuuteen, päihteettömyyteen ja lisäksi muiden elämän osa-alueiden ongelmiin, kuten parisuhdeongelmiin, talousongelmiin ja lastensuojeluun liittyviin asioihin. Samankaltaisuudella ja vertaistuella hän kertoo olevan suuri merkitys, kun asiat voidaan jakaa muiden, samankaltaisten ihmisten kanssa.

”Noo, hyvinki se on niinku kahdesta näkökulmasta. Päihteettömään elämään vertaistukea, sit vertaistukea rikoksettomuuteen, mut sitte niinku muilla elämän osa-alueilla, aika monella on parisuhdeongelmaa, lastensuojeluasiaa ja talousongelmia, niin sillä on suuri merkitys sillä samankaltaisuudella ja vertaistuella siinä, ettei tarvi olla niitten ongelmiensa kanssa yksin. Eikä se velkataakka yhtää siitä niinku pienene, jos toisellakin on velkaa, mutta se on helpommin käsiteltävä asia silloin, ku on samanhenkisten ihmisten kanssa tekemisissä.”

Seuraavaksi kysyimme, kuinka moni asiakkaista löytää mukaan KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toimintaan mukaan sekä tuleeko asiakkaita viranomaisten ohjaamana ja kuinka paljon. Haastateltava kertoo vankilassa vangin KRIS:lle voi ohjata vankilan ohjaaja esimerkiksi valmistellessaan koevapautta, mutta KRIS:n työntekijöiden työ on kontaktoitua vankiin. Toimintakeskuksella käy muitakin kuin rikos- ja päihdetaustaisia ihmisiä. He ovat tulleet kavereiden tai tuttavien kautta.

”Tää toimintakeskus on niin sanottua avotyötä ja sitte on sitä vankilas tapahtuvaa, jossa kontaktoidutaan, yleensä siellä vankilassa on ensikontakti niihin mahdollisiin asiakkaisiin. Sitä sellaista, että vankilasta otettais yhteyttä ja suositeltais meitä, niin sitä aina vähiinsä tapahtuu. Se kun me pidetään infoja vankilassa ja sitte sen kautta yksilötapaamisia, niin ne kontaktoituu meihin. Mutta sitte taas siinä hetkessä, kun sen henkilön koevapautta valmistellaan, niin sen kuitenkin tekee se vankilan ohjaaja, sen koevapauden valmistelun. Siinä pitää olla se paikka ja silloin me ollaan siinä mukana, että se on nyt tota... kumpi sen nyt on sitte niinku ohjannu, että ja teknisestihän sen ohjaa silloin se vankilan ohjaaja meille, kun se sen koevapauden valmistelee. Mutta se että ne aktiivisesti suosittelis meitä... Se on meidän työ tavallaan kontaktoitua siihen vankiin, että se on yhteistyös. Sitte on ihan puhtaasti sellaisia asiakkaita, ettei kaikilla jotka täällä on niin tarvi olla vankilataustaa, eikä muuta, vaan sit niinku kaverien kautta ja tuttujen kautta tullaan, otetaan yhteyttä ja tullaan ihan vaan päiväseltään kahvittelemaan. Täällä ollaan auki yhdeksästä kolmeen. Nyt on tietenki rajotettu, ku on korona, mutta voi tulla vaikka vaan käväsemään päiväseltään. Tuttujen kautta, sitä kautta saatetaan kontaktoitua enemmän tänne.”

9.10 Merkitys

Seuraavaksi kysyimme haastateltavalta, mitä KRIS merkitsee hänelle. Hän kertoo KRIS:n olevan merkityksellinen paikka hänelle ja ikään kuin henkireikä. Hän itse saa ja on saanut päihderiippuvaisena tukea muilta samankaltaisessa tilanteessa olevilta.

"No mulle se on sellanen niinku henkireikä, on se oikea sana, niin mä tykkään niinku vapaa-aikana tulla tällaseen toimintakeskuspaikkaan, missä saa jonkin sorttista toimintaa ja täällä on aika semmoinen lepposa ja rento meininki, niin mä tykkään täällä viettää aikaa. Mulle sillä on merkitys ja mä ymmärrän itte päihderiippuvaisena sen, että merkitys sillä on että säännöllisin välein kertoo sitä omaaki tarinaansa jollekin, niin se auttaa itteä sitte siinä omassa riippuvuuden hoidossa. Kyllä se on mulle niinku merkittävä paikka."

Päätutkimuskysymyksemme on: ”Mikä merkitys KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä on asiakkaalle yhteiskuntaan sopeutumisessa?” Kysyimme haastateltavalta, että mikä merkitys KRIS:llä on asiakkaan sopeutumisessa yhteiskuntaan. Hän painottaa KRIS:n merkitystä vapautuvan vangin tukemisessa esimerkiksi porteilta hakemisessa ja asunnon etsimisen avustamisessa. KRIS:n toiminnassa mukana olevat säilyttävät vapautuessaan päivärytmin, eikä vapautuminen ole ”suora pudotus” arkeen. Toimintakeskuksella on aukioloaikoina tarjolla ruokaa jokaiselle, eikä henkilön tarvitse miettiä isoja asioita kerrallaan.

"...joskus jos vapaudutaan suoraan vankilasta ilman koevapautta, niin se voi olla se niin sanottu radalle lähtö. Se tapahtuu niinku välittömästi, kun portista kävellään ulos. Meillä on portilta hakujaki tarvittaessa. Jos joku haluaa, niin haetaan suoraan ja ruvetaan kättelemaan asuntoa ja semmosia asioita. Jos ihmisellä sitä omaa tahtotilaa alkaa syntyä, nii tää on hyvä ja helppo väylä mun mielestä silloin ideaalisti toteutettuna, koska täs on täytetty päivälle. Ei tarvi miettiä isoja asioita niin paljo kerrallaan ja tääl on ruoka joka päivä. Tulee aamulla herättyä ja lähettyä jonnekki, syötyä vähintään kerran päivässä hyvin ja sit niinku siitä lähtee... Työpanos mitä täällä tarvii tehdä, jos on työkokeilussa, niin varmasti ketään täällä ei työllä tapeta, että tää on hyvin rentoo olemista. Se on pitkä pitkä tie silloinkin, vaikka siihen rikoksettomuuteen pääsisiki, nii ei se niinku naps tapahdu, että ihmisellä on sitten kaikki hyvin. Niin kyllä sillä on oma paikkansa täällä KRIS:llä tässä yhteiskunnassa."

9.11 Kolmas sektori

Seuraava aihe oli kolmas sektori ja sen merkitys. Kysyimme työntekijältä, että mikä hänen mielestään voisi olla KRIS:n ja ylipäätään kolmannen sektorin merkitys yksilölle. Lisäksi kysyimme, että hyödynnetäänkö kolmannen sektorin palveluita tarpeeksi rikosseuraamusalalla, tiedetäänkö sosiaali- ja terveysalalla tarpeeksi kolmannen sektorin palveluista (etenkin KRIS) ja osaavatko sote-ammattilaiset ohjata asiakkaita kolmannen sektorin palveluihin hänen mielestään.

Haastateltava sanoo kolmannella sektorilla olevan merkitystä yhteiskunnassa, sillä ne perustuvat vertaistukeen ja niihin kokoontuu samankaltaisia ihmisiä.

”On niillä merkitys. Jos toimintakeskuksia tai muita järjestöjä miettii, niin ne toimii tai mulla on se mun kokemus tästä, että ne ei toimi perus työpaikkojen ajatuspohjalta. Elikkä siellä varsinkin, kun on samankaltasia ihmisiä, ne perustuu vertaistukeen, niin niil on karvan verran sydäntä enemmän siinä työnteossa, ku sitte virkamiehellä. Kyllä mä uskon, että kolmannen sektorin paikoissa ihminen otetaan niinku enemmän ihmisenä kuin asiakkaana. ”

Haastateltava ei osaa tarkasti sanoa, kuinka paljon rikosseuraamusalalla hyödynnetään kolmannen sektorin palveluita. Hän mainitsee kehitettäväksi kohteeksi tiedonkulun vankilan puolelta KRIS:lle, että tieto lähiaikana vapautuvasta vangista tulisi heille helpommin.

”Mä en ihan tarkasti tiedä, että kuinka paljon rikosseuraamusalalla hyödynnetään (kolmannen sektorin palveluita), mut ne on tarkkaan valvottu rikosseuraamuslaitoksen toiminta, että KRIS:llä ja Rikosseuraamuslaitoksella on yhteistyö. Se on toiminu hyvin. Ei vankilasta voi niinku ehkä laitella niitä tietoja tai ketä on ja näin, mutta siinä vois olla kehitettävää, että se tieto vankilasta tulis helpommin. Että kun jonkun esimerkiksi KRIS:n alueelta on vankilassa ja vapautuminen on lähellä, niin ne kuitenkin puhuu, puhutaan että se on vankeinhoitoa. Et jos sitä ajatellaan, että se ei oo pelkkä vankilassa olo, vaan kyse on vankeinhoidosta, niin se jatkumo siitä tuomion

jälkeisestä ajasta, niin sille pitäisi olla jotain, ettei se pelkkää hoitoo oo se, että sitä valvotaan sitä ihmistä vielä kolmee kuukautta tai kuus kuukautta ja sit... Et täs ois sillä kolmannella sektorilla ja muilla toimijoilla, et jos niitä hyödynnettäis siinä koevapauden aikana enemmän.”

Työntekijä arvelee, ettei sosiaali- ja terveysalalla tiedetä kolmannen sektorin palveluista ja KRIS:stä tarpeeksi. Sote-uudistus tuo lisäksi omat haasteensa koko palvelujärjestelmään. Harhaluulot yksityisestä sektorista ja kolmannesta sektorista, joita hän on kohdannut, ovat, että yksityinen sektori tekisi työtä ainoastaan rahasta ja kolmannella sektorilla oltaisiin osaamattomia.

”Joo, ei varmaankaan tiedä (sosiaali- ja terveysalan toimijat) tarpeeksi. Sosiaalipuoli varsinkin, tuosta otetaan pelkkä toi ”so” pois eikä tuota ”te” niin toi ”so”-puoli on menos koko ajan enemmän ja enemmän isompiin ja isompiin yksikkökokoihin ja jo ennen soteuudistustakin tuli liikelaitostuntayhtymiä ja nyt tulee sitte vielä sotekeskukset. Ne on niin isoja ja suoraan sanottuja sekavia orkestereita. Tulee olemaan vielä vuosia, ku ihmiset vaihtuu ja jokainen hakee vähän paikkaansa. Se, että mitenkä niitten aika edes riittää, että mitä kautta sinne niinku kolmas sektori pääsis mukaan. Eikä noita omia asiantuntijoita ja semmoisia että kyllä ne rakentaa hyvin pitkälle noi sotekeskukset sinne oman sisälle, ne kaikki palvelut. On semmonen yleiskäsitys siitä, että yksityinen sektori tekee rahasta ja kolmas sektori on amatöörejä, ja ei pidä paikkaansa kumpikaan.”

Haastateltava uskoo, että asiakas itse kolmannen sektorin puheeksi ottaessaan sote-ammattilaisten kanssa pääsisi kolmannen sektorin palveluiden piiriin. Hän ei kuitenkaan tiedä tarkalleen sitä, osaavatko he ohjata kolmannen sektorin palveluihin tarpeeksi, mutta arvelee, että jonkinlaista osaamista heiltä löytyy asiasta.

”En mä tiedä osaako (sote-ammattilaiset ohjata kolmannen sektorin palveluihin) tai onko tahtotilaa. Mä hyvin vähän tunnen noita sote-ammattilaisia, mutta kyllä mä uskon, että siinä vaiheessa, jos asiakas itte ottaa puheeksi tän näin, niin varmaan mahdollisuus on päästä. Että emmä usko, että ne myöskään torppaa, mutta kuinka paljon se heillä kuuluu sitte siihen omaan

työnkuvaan mieltä niitä kolmannen sektorin toimijoita. Ne menee omien kaavojensa mukaan, mut kyl mä uskon, että siellä niin kuin jonkin sortin osaamista ainakin on. Ne, joilla on tieto, niin ne osaa ohjata ja en ihan tarkkaan tiedä kuinka pitkälle sitä tietoa sitte on. ”

Kysyimme tämän aiheen toiseksi viimeisenä kysymyksenä haastateltavalta, että koeekeko hän saavansa arvostusta kolmannen sektorin työntekijänä osana yhteiskunnan sosiaali- ja terveystalveluita. Hän vastasi, että niillä kontakteilla sosiaali- ja terveystalveluista, joita KRIS-työn kautta on tullut, hän koee saaneensa arvostusta.

Viimeisenä kysymyksenä liittyen kolmanteen sektoriin kysyimme, että miten haastateltavan mielestä kolmas sektori saataisiin näkyvämmäksi. Hän mainitsi tärkeänä asiana yhteistyön merkityksen esimerkiksi eri kolmannen sektorin toimijoiden tai kattojärjestön välillä ja että olisi joku kolmannen sektorin puolestapuhuja, joka toisi näkyvyyttä.

”No ehkä yhteistyö eri kolmannen sektorin toimijoiden tai jonkun kattojärjestön välillä. Niinku riippumatta siitä, mitä toimijoita siellä kolmannella sektorilla on ja miltä alalta toimijoita on, niin se ois semmosen tahon tehtävä niinku saada sitä näkyvyyttä. Et jokainen varmaan yrittää omalta osaltaan saada omaa näkyvyyttä, mutta parasta olis se, niinku KRIS:lläkin on keskusliitto, joka huolehtii meistä, jonka alla sitten toimitaan. Sais olla niinku tavallaan tämmöinen kolmannen sektorin lobbaaja.”

9.12 Yhteiskunta

Yhteiskunta-aiheesta halusimme tietää, että millaista suhtautumista haastateltava toivoo KRIS:n työntekijänä yhteiskunnalta ja millainen stigma eli leima asiakkailta on. Lisäksi kysyimme, että onko hän kokenut voivansa vaikuttaa suhtautumista KRIS:n asiakkaisiin. Hän jakoi leima-käsitteen kahteen alalajiin: rikollisen leimaan ja päihderiippuvaisen leimaan sekä painotti sitä, että suuri osa päihderiippuvaisista ei ole rikostaustaisia, mutta valtaosa rikoksentekijöistä kuitenkin on päihderiippu-

vaisia. Tärkeää hänen mielestään ei ole niinkään ymmärtää välttämättä päihderiippuvaista, vaan päihderiippuvuutta. Lisäksi hän kokee KRIS-työllä olevan merkitystä ja voineensa vaikuttaa leimaamisen kynnykseen itse olemalla mukana tapaamisissa.

”Molempiin on uhalla leima ja se, että rikoksen tekoon mun mielestä ei tarvi koskaan yhteiskunnalta minkäänkokoista ymmärrystä tullakaan. Siitä on seuraamukset ja siitä pitää joutua vastuuseen. Mut sitte taas ne riippuvuudet et päihteiden käytön näkökulmasta mä aattelen, että ei ole niinkään tärkeää ymmärtää päihderiippuvaista, vaan huomattavasti tärkeämpää on ymmärtää päihderiippuvuutta. Pitäs ymmärtää se, että siihen olis enemmän ymmärrystä, niin sillä vois välttyä joltain rikokselta.”

”Kyllä mä koen, että KRIS-työllä on merkitystä. Nimenomaan vankilan ohjaajien kans keskustelua ja sitten näitä työllisyyspalveluja ja muita palveluja mitä täällä on, kun KRIS:n henkilö on heidän mukanaan yhdessä niitä rakentamas, minulla on se käsitys, että on vaikuttavuutta sillä. Varsinkin se, et jos se asiakas joutuu ite niihin mennä, niin se on niinku se leimaamisen kynnyks ehkä matalampi sillon, ku siinä on joku tämmösen järjestön ihminen.”

9.13 Kehitettävää

Toinen tutkimuskysymyksemme oli, että mitä kehitettävää KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnassa on haastateltavan näkökulmasta. Työntekijä oli ainut kaikista haastateltavista, joka mainitsi joitakin kehityskohteita. Hän nosti esille tiedon välittämisen sekä varsinkin asiakaskunnan kontaktoitumisen KRIS:n toimintaan ja siihen liittyvän digitalisaation hyödyntämisen.

”Sen eteen on tehty töitä, että tiedon välittäminen ja asiakaskunnan kontaktoituminen tänne toimintakeskuksen toimintaan (olisi parempaa). Nyt, kun vankiloihin ei oo päässy pitkään aikaan, niin se kontaktoituminen on jääny vähälle ja kuinka se väylä siinä sitten, että pääsis niinku tämmösten Teamsien ja muiden kautta järjestämään tapaamisia. Siinä ehkä semmonen

kehittämisen paikka on, että oltais aktiivisempia. Mikäli se vankilalle käy, niin olla tällaisissa Teamsin välisissä keskusteluissa. Ei tarvisikkaan mennä paikan päälle, mutta tapais kuitenkin sen vangin.”

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme päätutkimuskysymyksenä oli: mikä merkitys KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä on asiakkaalle yhteiskuntaan sopeutumisessa. Alatutkimuskysymyksiä olivat:

1. Mikä merkitys KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä on ollut sen asiakkaille liittyen asunnon hankkimiseen, kouluttautumiseen, talouden hallintaan, työnhakuun, päihteettömyyteen ja vertaistukeen?
2. Mitä kehityskohteita KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä on haastateltavien näkökulmasta?
3. Minkälaisia tukimuotoja voitaisiin kehittää opinnäytetyömme pohjalta?

Päätutkimuskysymyksen tuloksena lähes jokainen haastateltava asiakas korosti vertaistuen tärkeyttä. Tulkitsimme haastateltavien vastauksista, että samankaltaisuus ja vertaistuki auttavat yhteiskuntaan sopeutumisessa. KRIS on paikka, jota asiakkaat pitävät merkityksellisenä itselleen. Toimintakeskus luo arkeen pysyvyyttä ja rytmiä, mikä edesauttaa elämänhallintaa. Elämänhallinta edesauttaa yhteiskuntaan sopeutumisessa, rikoksettomuuteen ja päihteettömyyteen palaamisessa. Eräs haastateltava koki, että avun hakeminen on ollut vaikeaa ja hän korosti matalan kynnyksen merkitystä avun hakemisessa. KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry on saanut enemmän näkyvyyttä sosiaalisen median ja ”puskaradion” kautta, mikä mahdollisesti madaltaa kynnystä lähestyä järjestöä ja lisää tietoisuutta paikasta. Tutkimamme teorian perusteella järjestöjä on helpompi lähestyä. Haastattelujen perusteella voimme tulkita, että samankaltaisuus luo tasavertaisuutta, joka luo järjestöstä lähestyttävämman. Haastateltujen asiakkaiden vastauksista päätelimme KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry luoneen pysyvyyttä. Kaikkien vastausten mukaan KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toimintakeskus koettiin merkityksellisenä paikkana.

Ensimmäiseen alatutkimuskysymykseen saimme tulokseksi sen, että haastateltavat kokivat, että KRIS tarjoaa riittävästi oikeanlaista apua, tukea ja neuvoa, mikäli asiakas sitä tarvitsee. Tämä tulos päti jokaiseen osa-alueeseen: asunnon hankkimiseen,

kouluttautumiseen, talouden hallintaan ja etuuksiin, työnhakuun, päihteettömyyteen sekä vertaistukeen. Kaksi vastaajista koki, ettei kouluttautuminen ja työnhaku ollut heidän elämäntilanteessaan ajankohtaista, joten he eivät tarvinneet apua, tukea tai neuvoa niihin. Johtopäätöksenä totesimme, että haastateltavat kokivat KRIS:n tärkeänä osana tuen, avun ja neuvon antamista.

Toiseen alatutkimuskysymykseen haastateltavat eivät osanneet vastata. He kokivat saamansa avun, tuen ja neuvon riittäviksi, sekä KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnan mielekkääksi.

Kolmanteen alatutkimuskysymykseen, pienen otannan vuoksi asiakkaan näkökulmasta on vaikeaa tehdä johtopäätöstä siihen, mitä tukimuotoja KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:lle voitaisiin kehittää vastauksien perusteella. Haastateltavat kokivat tarpeellisiksi nykyiset tukimuodot, joista merkittävämmäksi nousi *vertaistuki*. Tuloksien perusteella voisi pohtia esimerkiksi kokemusasiantuntijoiden hyödyntämistä enemmän. Yksi haastateltavista asiakkaista oli kouluttautumassa kokemusasiantuntijaksi.

Työntekijä mainitsi ensimmäisenä vaiheena vangin vapautuessa yhteiskunnan ja arjen rytmeihin palaamisen. Mikäli henkilö pääsee KRIS:lle suorittamaan koevapautta, hän pääsee ns. työelämän pelisääntöihin kiinni. Jokaisella asiakkaalla on ”oma väylänsä” ja he saavat kussakin tilanteessa apua, tukea ja neuvoa KRIS:lta esimerkiksi töiden, koulupaikan tai asunnon hankkimiseen. KRIS-järjestö on luonut ympäristön, jossa yksilön ei tarvitse selviytyä yksin arjen haasteista, sekä tarjoaa yksilölle apua, tukea ja neuvoa tehdä yhteiskuntaan palautumisesta helpompaa. Haastattelussa tuli ilmi, että vertaistuki on merkittävä asia yksilölle yhteiskuntaan sopeutumisessa. Työntekijää lainataksemme: ”...Eikä se velkataakka yhtää siitä niinku pienene, jos toisellakin on velkaa, mutta se on helpommin käsiteltävä asia silloin, ku on samanhenkisten ihmisten kanssa tekemisissä.”

Haastatteluissa tuli ilmi, että KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n antama apu, tuki ja neuvo kattaa laajan tuen eri elämän osa-alueilla, aiemmin mainittujen osa-alueiden lisäksi parisuhdeongelmat ja lastensuojeluasiat. Vertaistuki auttaa rikoksettomassa ja päihteettömässä elämässä.

Työntekijä kertoi kehityskohteiksi tiedonkulun vankilan ja KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n välillä sekä teknologian hyödyntämisen vankiin kontaktoitumisessa. Vangin kontaktoitumiseen KRIS:n toimintaan hän piti hyvänä keinona esimerkiksi Microsoft Teamsin hyödyntämistä siten, että KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n työntekijät järjestäisivät tapaamisen vangin kanssa sen kautta.

11 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme, millainen opinnäytetyön prosessi oli ja miten se eteni. Koimme koko prosessin haastavaksi, mutta hyvin antoisaksi. Antoisin tästä teki muun muassa se, ettei meillä molemmilla ollut alussa juurikaan tietoa KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:stä ja sen tarjoamasta avusta, tuesta, neuvosta ja toiminnasta. Saimme asiakkaiden ja työntekijän haastatteluiden, yhdistyksen vuosikertomuksen ja teorian avulla paljonkin tietoa rikos- ja päihdeasiakkaiden kohtaamista ongelmista sekä siitä, millaista apua, tukea ja neuvoa he saavat ja tarvitsevat KRIS:ltä ja yhteiskunnalta. Lisäksi työn tekeminen yhdessä oli hyvä ratkaisu, sillä saimme kumpikin tukeutua toisiimme koko prosessin ajan.

Pääpaino aiheen valinnassa oli meillä opiskelijoilla, ja koimme sen aluksi hieman hankalaksi, mutta samalla positiiviseksi haasteeksi lähteä tutkimaan rikos- ja päihdeasiakkaiden keskeisiä haasteita sekä pohtimaan kolmannen sektorin merkitystä. Yhteistyö KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n kanssa oli helppoa, mutta aikataulujen sovittaminen haastatteluiden näkökulmasta välillä haastavaa. Asiakkaiden oma henkilökohtainen elämä on voinut vaikuttaa paikalle saapumiseen. Kaikki heistä eivät ole toimintakeskuksella läsnä joka päivä, mikä on osittain vaikuttanut tutkimuksemme otannan pienuuteen. Otannan pienuus hieman harmitti meitä, koska se vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Saimme haastateltavilta kuitenkin monipuolisiakin vastauksia tutkimuskysymyksiimme, vaikkemme ihan kaikkiin niistä. Pohdimme sitä, olisiko ryhmähaastattelu ollut ainakin joidenkin kysymysten kohdalla parempi vaihtoehto, mutta päädyimme silti yksilöhaastatteluun aiheen arkaluontoisuuden vuoksi.

Koko opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:lle tietoa siitä, onko sen antama apu, tuki ja neuvo riittävää ja oikeanlaista, sekä tietoa siitä, mitä kehitettävää yhdistyksen toiminnassa voisi olla. Mielestämme tutkimus oli onnistunut, mutta jäimme kaipaamaan enemmän kehityskohteita ja tutkimuskeinojen kehittämideoita. Toisaalta on hyvä, että toiminta koetaan mielekkäänä ja todella merkityksellisenä, eivätkä asiakkaat juuri kaipaa siihen muutoksia.

KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n (2020) vuosikertomuksesta selviää, että muutosta on havaittavissa. Yhdistyksen kuusi säännöllisesti toiminnassa mukana olevaa asiakasta vastasi KRIS:n keskusliiton teettämään vaikuttavuusselvityskyselyyn. Kukaan heistä ei ollut syyllistynyt uusiin rikoksiin ja puolet heistä olivat olleet päihteettömänä sen jälkeen, kun olivat tulleet KRIS:n toimintaan mukaan. Otanta on pieni, mutta tulokset ovat positiiviset. Avoimissa vastauksissa vastaajat korostivat yhteisöllisyyttä, mukavaa toimintaa, uusia kavereita ja avointa ilmapiiriä. Lisäksi he toivat esille elämän ja arjen hallinnan lisääntymisen. Vertaistuki nousi tutkimuksessa suuresti esiin. Kysymykseksi jäi silloin, että pystyykö vertaistukea järjestämään poikkeusoloissa, kuten Covid-19-pandemiassa, ja asiakkaiden tarpeisiin riittävästi. Poikkeusolot tarjoavat järjestölle mahdollisuuden kehittää toimintaansa sekä miettiä, miten poikkeusolojen aikana sitä tai muuta toimintaa pystytään järjestämään. Yksi näkökulma, jota emme ottaneet tutkimukseemme mukaan oli etänä järjestetty vertaistuki. Tutkimuksen kohde voisi juurikin olla, että vastaako etänä järjestetty vertaistuki asiakkaan tarpeita vai tarvitaanko muiden tukimuotojen kehittämistä.

Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessa noudatettiin eettisiä toimintatapoja, joihin kuuluvat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus. Ennen aineiston keruuta hankimme tarvittavat tutkimusluvut sekä suostumuksen kaikilta haastateltavilta. Lisäksi tiedotimme saatekirjeellä tulevasta haastattelusta, siitä, mihin tarkoitukseen haastattelut tulevat ja mihin käyttöön. Lisäksi kerroimme, miten toteutamme tutkimuksen ja kuinka suojaamme heidän yksityisyyttään. Kerroimme avoimesti, että äänitetyt haastattelut literoidaan ja äänitteet tuhoataan analyysivaiheen jälkeen. Opinnäytetyössä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä koko prosessin ajan. Huomioimme aiheen sensitiivisyyden pyytämällä luvat sekä kunnioittamalla haastateltavien itsemääräämisoikeutta. Työssä noudatettiin ammattikorkeakoulun linjaa koko prosessin ajan, miten edetään ja minkä näköinen valmiin työn kuuluu olla. Opinnäytetyö julkaistaan Theseus-arkistoon, ja työ tulee olemaan vapaasti saatavilla oleva tutkimus ja vapaasti kaikkien luettavissa. (Koivisto & Aro 2019.)

Validiteetti ja reliabiliteetti

Validiteetti (validity) eli pätevyys. Tämä ilmaisee mittarin kykyä mitata tutkittavan asian tai ilmiön ominaisuutta, mitä on tarkoituskin mitata. Validi on silloin hyvä, jos kysymykset ja kohderyhmä ovat oikeita. Hiltusen (2009) mukaan tutkimustyössä käytetty menetelmä ei johda tietoon, vaan menetelmä on valittava sen mukaan, minkälaista tietoa työhön halutaan. Hänen mukaansa myös validiteetin puuttuminen tekee tutkimuksesta arvottoman ja tämän takia on tärkeää löytää oikea menetelmä tai mittari kyseiseen tutkimukseen.

Reliabiliteetti (reliability) tarkoittaa tutkimusmenetelmän näkökulmasta johdonmukaisuutta, tarkkuutta ja luotettavuutta. Reliabiliteetin avulla voidaan saada tarkkoja tuloksia. Samassa yhteydessä voidaan myös ilmoittaa mittavirheet ja luotettavuutta voidaan uudestaan arvioida toistomittauksella. (Hiltunen 2009.)

Reliabiliteetin avulla voidaan arvioida muun muassa mittarin pysyvyyttä, eli saadanko toistuvilla mittauksilla sama tulos vai vaikuttaako mittariin ulkopuoliset tekijät. Mittauksissa on myös hyvä ottaa huomioon aikaväli eli uusintamittaukset. Mittarit on hyvä testata etukäteen, jotta saadaan aikaan oikeat kysymykset sekä muodot. (KAMK 2009.)

Toisaalta edellä esitetyt termit eivät ole täydellisiä aineistolähtöisen tutkimuksen arviointikriteereitä. Tutkimustyyppimme arviointiin ei ole selkeitä kriteereitä, koska arviointi kohdistuu koko prosessiin ja erityisesti kontekstisidonnaisuuteen. Aineistolähtöiseen tutkimukseen vaikuttaa tutkijan persoonallinen näkemys asiasta, mikä häntä kiinnostaa ja mihin tutkimukseen keskitytään. Tämän vuoksi tutkimus ei ole yleistettävissä. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus korostuu erityisesti tutkimusaineistossa ja sen hankinnassa, aineiston analyysissä ja tulkinnessa sekä myös raportoinnissa. Aineistolähtöisessä tutkimuksessa tutkijan on hyvä olla tietoinen siitä, miten oma näkemys voi vaikuttaa tutkimuksen eri prosesseissa. Laadullista tutkimusta voidaan arvioida esimerkiksi sen uskottavuuden, todeksi vahvistettavuuden ja merkityksellisyyden perusteella. Myös johdonmukaisuutta voidaan käyttää yhtenä kriteerinä. Uskottavuus arvioidaan, miten totuus on muodostunut

tutkijan ja tutkittavan välillä. Tutkimustulosten on perustuttava kerättyyn aineistoon ja empiriaan. Merkityksellisyydellä tarkoitetaan tutkittavan ilmiön esiintymistä ja merkitystä kyseisessä tutkimuskontekstissa. Esimerkiksi työllämme voi olla suurikin merkitys KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnalle, kun taas valtakunnallisella tasolla työllä ei ole yleistettävyyttä. Työtä voidaan myös arvioida sen perusteella, millainen aineisto on kerätty ja onko sen analysointiin valittu sopiva metodi. Laadullisella ei ole selkeitä kriteereitä luotettavuuden arviointiin. (KAMK 2021.)

Opinnäytetyöprosessi

Aiheen valinta oli prosessin hitain sekä vaikein vaihe, koska halusimme tehdä työelämälähtöisen tutkimuksen ja tietomme rikosseuraamusosalta sekä heidän asiakaidensa keskeisistä haasteista oli vähäistä. Rikosseuraamusalan toimijoiden määrä on melko suppea, joten valinta lähestyä lopulta KRIS:ä, parin muun toimijan jälkeen, oli meille helppo. Toinen meistä on suorittanut asiakastyön harjoittelun Pohjamaan Yhdistykset ry:llä, ja se lisäsi meidän molempien kiinnostusta kolmannen sektorin toimijoihin. Päädyimme siihen, että voisimmekin tutkia aihetta kolmannen sektorin näkökulmasta. Molempien mielenkiinto yhteiskuntaa ja kolmatta sektoria kohtaan johti päätutkimuskysymyksen pohtimiseen niiden näkökulmasta. Tutkimuskysymykset muodostuivat lopulta yhteistyökumppanin, KRIS-Etelä-Pohjanmaan ry:n löydyttyä. Päädyimme siihen, että haastattelut ovat paras tiedonkeruumenelmä työllemme. Työmme haasteena oli nopeat muutokset aikatauluihin, kun esimerkiksi etukäteen suunnitellut haastattelut saattoivat siirtyä eri ajankohdalle, joiden johdosta muutimme omia aikataulumme ja suunnitelmiamme. Itse opinnäytetyön kirjoitusprosessi tapahtui tiivissä ajassa, vaikka työn prosessi on aloitettu jo vuoden 2020 keväällä. Kirjoitusprosessi toi haasteita omien tavoitteidemme vuoksi, koska halusimme tutkimuksen olevan luotettava ja vastaavan hyvää tieteellistä käytäntöä.

Opinnäytetyö mahdollisti myös kehittämään itseämme tulevina sosiaalialan ammattilaisina, kun pääsimme hieman kurkistamaan, miten yhteistyö eri organisaatioiden välillä toimii. Saamme pohtia, kuinka voimme peilata oppimaamme

työssämme esimerkiksi meille uuden asiakasryhmän kohtaamisessa. Eri asiakasryhmät vaativat aina sensitiivistä kohtaamista, sekä tiedostamista siitä, miten kohtaat heidät. Työmme antoi meille myös mahdollisuuden miettiä haasteita, mitä yksilö voi kokea yhteiskuntaan sopeutumisessa. Prosessin aikana meillä heräsi ajatuksia asiakasryhmän stigmasta eli leimasta. Siitä, mitä he saattavat kokea niin viranomaistahoilta kuin yksityiselämän ihmissuhteissakin.

Jatkotutkimusaiheet

Jatkotutkimusaiheita saimme pohdittua muutaman. Niissä on useita kiinnostavia näkökulmia, joita voisi lähteä tutkimaan. Kuten esimerkiksi KRIS:in eri aluiden toiminnan vertailu ja vaikuttaako toiminta-alueen koko siihen, miten hyvin asiakas integroituu takaisin yhteiskuntaan. Olisi myös kiehtovaa tutkia enemmän asiakasryhmän stigman vaikutusta yhteiskunnassa elämiseen tuomion jälkeen. Yksi kiinnostava aihe on myös sen tutkiminen, miten KRIS voisi kehittää vapautuville vangeille kohdistettuja tukitoimia. Vai olisiko toisaalta luontevampaa, että julkinen sektori ottaisi suuremman vastuun nykyisistä tukitoimista. Olisi myös kiinnostavaa perehtyä kolmannen sektorin vastuuseen rikosseuraamusalalla, varsinkin sote-uudistusten jälkeen, ja siihen, miten vastuu tulee jakautumaan.

LÄHTEET

Ahonen A. & Kulkula T. Mahdollisuudet ja haasteet matkalla vapauteen - Vankien kokemuksia. 2016. Viitattu 3.4.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/118716/Ahonen_Henna_ja_Kulkula_Tomi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Bookwell Oy. Porvoo 2014. Edita Publishing Oy.

Haasio, A. 2017. Verkkorikokset. Printon Trükikoda, Viro. BTJ Finland Oy, Vantaa.

Heywood A. 2007. Politics, Third edition, Palgrave Macmillan, New York.

Horppu, A. 2020. Mitä rikosuutisista pitäisi ajatella? – ”Aktiivisesti niitä lukeva luulee rikollisuuden olevan yleisempää kuin se onkaan”. Viitattu 1.3.2021. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/11/27/mita-rikosuutisista-pitaisi-ajatella-aktiivisesti-niita-lukeva-luulee>

Hyvärinen, M. 2019. Rikoksenteijöiden kokemuksia median vaikutuksesta leimautumiseen. Opinnäytetyö. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.3.2021. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/280096/OPINNÄYTYÖ%20MH%202019%20VALMIS%20theseus.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Håkansson, A. & Jesionowska, V. 2018. Associations between substance use and type of crime in prisoners with substance use problems – a focus on violence and fatal violence. Viitattu 22.3.2021. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5774467/>

Hämäläinen, V-P. 2020. Koukusta toiseen. Viitattu 22.3.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11581109>

Järvinen, M. 2018. ”KRIS on näyttäny mulle tien” – KRIS-järjestön toimintaan osallistuvien kokemuksia päihteettömyyden tuesta. Opinnäytetyö. Hämeen Ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/151964/Jarvinen_Minna.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KAMK. 2021. Luotettavuus. Viitattu 13.3.2021. <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Luotettavuus>

Kangas, E. 2020. Palvelujärjestelmän vangit – Asunnottomien vankien kokemuksia asunnottomuudesta, palvelujärjestelmästä ja vapautteen valmistavasta työstä. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. Viitattu 3.4.2021. https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/150133/Kangas_Elina_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kanerva, A. 2019. Kolmannes vangeista vapautuu kodittomana – ”Ongelmana on, että vangit elävät vankilassa päivä kerrallaan”. Viitattu 3.4.2021. <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/1250461>

Kemppainen, E. & Puputti, W. 2017. ”Eihän tässä maailmassa millään muulla ookaan merkitystä ku niillä kohtaamisilla.” – Vankilasta vapautuneiden kokemuksia arjen kohtaamisista vapautumisen jälkeen. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.4.2021. https://kris.fi/wp-content/uploads/2020/04/Kemppainen_Emilia_Puputti_Wilma.pdf

Kivivuori, J., Aaltonen M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. 2018. Kriminologia – Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Helsinki. Gaudeamus Oy.

Koivisto K. & Aro P. 2019. Ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden eettiset kysymykset. Viitattu 13.4.2021. <http://www.oamk.fi/epooki/2019/ammattikorkeakoulun-opinnaytetoiden-eettiset-kysymykset/>

Konttinen E., 2021. Kolmas sektori. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Viitattu 1.3.2021. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori>

Kousa, N. 2020. Rikokseton elämä vankeusrangaistuksen jälkeen. Opinnäytetyö. Karelia ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.4.2021.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/353114/Kousa_Nanna_2020_12_9.pdf?sequence=2&isAllowed=y

KRIS 2021a. KRIS-Suomen keskusliitto ry. Viitattu 2.3.2021. <https://kris.fi/ja-senyhdistykset-kris-suomi-finland/kris-suomen-keskusliitto-ry/>

KRIS 2021b. Mitä KRIS on? Viitattu 2.3.2021. https://kris.fi/etusivu-kris-fi_rikollisten_revanssi_yhteiskunnassa_mita_kris_on/sample-page-mita-kris-yhdistys-on/

KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry. 2019. Vuosikertomus 2019. Viitattu 11.4.2021. Julkaisematon lähde.

KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry. 2020. Vuosikertomus 2020. Viitattu 11.4.2021. Julkaisematon lähde.

KRITS 2021a. Tukea perheelle. Viitattu 14.4.2021. <https://www.krits.fi/apua-perheelle-ja-parisuhteeseen/tukea-perheelle/>

KRITS 2021b. Oppaat ja käsikirjat. Viitattu 3.4 https://www.krits.fi/wp-content/uploads/2021/01/opas_verkko.pdf

KRITS 2020c. Liian moni vanki vapautuu edelleen asunnottomana – Asumisen yhteistyötä kehitettävä. Viitattu 3.4.2021 <https://www.krits.fi/2020/09/liian-moni-vanki-vapautuu-edelleen-asunnottomana-asumisen-yhteistyota-kehitettava/>

Näkki, P. 2006. Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen. Viitattu 3.4.2021 <https://core.ac.uk/download/pdf/198185624.pdf>

L 19.12.1889/39. Rikoslaki. Viitattu 7.2.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

L 23.9.2005/767 Vankeuslaki. Viitattu 3.4.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#a767-2005>

LSKL. 2021. Mikä on sosiaalinen media? Viitattu 1.3.2021. <http://lskl.e-julkaisu.com/lastensuojelu-ja-some/mika-sosiaalinen-media/>

Minilex. 2021. Talousrikokset rikoslaissa. Viitattu 11.4.2021. <https://www.minilex.fi/a/talousrikokset-rikoslaissa>

Oikeusministeriö. 2021. Rikosoikeus. Viitattu 28.2.2021. <https://oikeusministerio.fi/rikosoikeus>

Peda.net. 2021. Media. Viitattu 1.3.2021. <https://peda.net/jao-ammattillinen/jamsa/yhteiset-opinnot/ovl22/p6222/tl/ammattimediat>

Peltoniemi, K. & Salminen, E. 2018. ”Niin paljon saa, kun on valmis antamaan” – Aktiivisten vankilataustaisten kävijöiden kokemuksia KRIS Tampere ry:n toiminnasta. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.4.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/156664/Peltoniemi_Kaisa_Salminen_Emmi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Poliisi. 2020. Poliisi sosiaalisessa mediassa. Viitattu 1.3.2021. <https://poliisi.fi/some>

Rikoksantorjuntaneuvosto a. 2021. Rikollisuus Suomessa. Viitattu 16.2.2021. <https://rikoksantorjunta.fi/rikollisuus-suomessa>

Rikoksantorjuntaneuvosto b. 2021. Rangaistusten vaikutus rikollisuuteen. Viitattu 16.2.2021. <https://rikoksantorjunta.fi/rangaistusten-vaikutus-rikollisuuteen>

RISE 2009. Tutkimus lyhytaikaisvangeista: Huono-osaisuus kasaantuu – nuoret vangit ongelmallisimpia. Tiedotarkisto. Viitattu 10.5.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2009/tutkimuslyhytaikaisvangeista-huono-osaisuuskasaantuu8211nuoretvangitongelmallisimpia.html>

RISE 2018. RIKOSSEURAAMUSLAITOKSEN TILASTOJA 2018. Viitattu 3.4.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/AWHmQGSQj/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2018_WWW2.pdf

RISE 2019a. Vapautuminen. Viitattu 16.2.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vapautuminen.html>

RISE 2019b. Vapautumisen valmistelu. Viitattu 16.2.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vapautuminen/vapautumisenvalmistelu.html>

RISE 2019c. Vangit. Viitattu 3.4.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/vangit.html>

RISE 2019d. Vankien määrä väheni edelleen, mutta rikoksen uusijoiden määrä kasvoi hieman vuonna 2018. Viitattu 3.4.2021. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/vankien-maara-vaheni-edelleen-mutta-rikoksen-uusijoiden-maara-kasvoi-hieman-vuonna-2018?publisherId=2090&releaseId=69854042>

RISE 2020a. Vankeusrangaistuksen aloitus. Viitattu 16.2.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vankeusrangaistuksenaloitus.html>

RISE 2020b. Vankeus. Viitattu 16.2.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/vankeus.html>

RISE 2020c. Opiskelu. Viitattu 3.4.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/opiskelu.html>

SOSTE 2021a. Sosiaali- ja terveysjärjestöt Suomessa. Viitattu 14.4.2021. <https://www.soste.fi/sote-jarjestot/sosiaali-ja-terveysjarjestot-suomessa/>

SOSTE 2021b. SOSTEn jäsenet. Viitattu 14.4.2021. <https://www.soste.fi/sosten-jasenet/>

SOSTE 2021c. Mitä sote-järjestöt tekevät. Viitattu 3.4.2021. <https://www.soste.fi/sote-jarjestot/mita-sote-jarjestot-tekevät/>

SOSTE 2021d. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ei selviä haasteistaan ilman sote-järjestöjä. Viitattu 2.3.2021. <https://www.soste.fi/hyvinvointitalous/suomalainen-hyvinvointiyhteiskunta-ei-selvia-haasteistaan-ilman-sote-jarjestoja/>

STEA. 2021. Yleisavustuksen yleisehdot ja rajoitukset. Viitattu 11.4.2021. <https://www.stea.fi/documents/2184241/10551958/STEA+yleisavustuk-sen+yleisehdot+ja+rajoitukset+2022.pdf/e1a090ec-823a-c15d-899b-52394b744e23/?t=1616252407119>

THL. 2017. Sosiaalinen kuntoutus käytännössä. Viitattu 19.3.2021. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus/kuntakysely/kaytanto>

THL. 2020a. Päihdehaitat käyttäjälle, läheisille ja yhteiskunnalle. Viitattu 19.3.2021. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito/paihdehaitat-kayttajalle-laheisille-ja-yhteiskunnalle>

THL. 2020b. Sosiaalibarometri 2020: Korona vahvisti kolmannen sektorin roolia viranomaistoiminnan kumppanina. Viitattu 3.4.2021. <https://thl.fi/fi/-/sosiaalibarometri-2020-korona-vahvisti-kolmannen-sektorin-roolia-viranomaistoiminnan-kumppanina>

Turula, S. 2020. Nettipoliisi kitkee kohuja ja vie epäkohtia tutkintaan. Viitattu 1.3.2021. <https://www.kaleva.fi/nettipoliisi-kitkee-kohuja-ja-vie-epakohtia-tutkin/3344158>

Tutkimuseettinen Neuvottelulautakunta (TENK). 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Viitattu 13.4.2021. <https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytantomtk>

Virtanen, A. 2016. Nuorten vapautuneiden vankien kokemuksia elämäntilanteestaan vapautumisen jälkeen. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.4.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/107827/Virtanen_Annika.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vuori, J. 2021. LAADULLINEN SISÄLLÖNANALYYSI. Viitattu 12.3.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>

LIITTEET

LIITE 1 Saatekirje

Arvoisa haastateltava,

Olemme Vaasan ammattikorkeakoulusta kaksi sosionomiopiskelijaa ja olemme tekemässä opinnäytetyötä KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:lle. Tutkimuksemme tavoite on selvittää, miksi järjestötoiminta on tärkeää yhteiskunnallisesti asiakkaan näkökulmasta ja mikä merkitys KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:llä on asiakkaalle yhteiskuntaa sopeutumisessa. Valmiin opinnäytetyön voi lukea Theseus-tietokannasta, kun työ on valmis. Opinnäytetyömme esitetään myös Vaasan ammattikorkeakoulun opinnäytetyöseminaarissa, johon on vapaa pääsy.

Kaikki vastaukset ovat meille tärkeitä ja kysymyksiin ei ole oikeita tai vääriä vastauksia. Haastattelu toteutetaan anonymisti, eli sinua ei voida tunnistaa vastauksista. Äänitämme haastattelut ja tuhoamme äänitteet aineistoanalyysin jälkeen. Pyrimme toteuttamaan haastattelut 2021 kevättalven aikana.

Mikäli sinulle tulee kysyttävää voit ottaa yhteyttä sähköpostilla meihin.

Kiitos yhteistyöstä jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Annika Aho, sosionomiopiskelija, VAMK

e1801568@edu.vamk.fi

Tarja-Leena Ristilä, sosionomiopiskelija, VAMK

e1600807@edu.vamk.fi

Opinnäytetyön ohjaaja

Aira Bragge

aira.bragge@vamk.fi

LIITE 2 Asiakkaiden haastattelukysymykset

Kaikki kysymykset koskevat KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnassa mukana olevien kokemuksia kyseisestä järjestöstä ja sen antamasta tuesta.

1. Taustatiedot

- Ikä ja sukupuoli
- Kauanko olet ollut KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toiminnassa mukana?
- Mistä olet saanut tietää KRIS:n toiminnasta tai mitä kautta olet tullut KRIS:n toimintaan mukaan?
- Jos olet saanut tuomion tai tuomioita, niin kuinka pitkiä ne ovat olleet?
- Minkälainen koulutustausta sinulla on?

2. Tuki ja neuvo

Koulutus

- Oletko saanut apua, tukea tai neuvoa KRIS:ltä liittyen kouluttautumiseen. Jos olet, niin millaista?
- Olisitko kaivannut muunlaista apua, tukea tai neuvoa liittyen kouluttautumiseen?

Työ

- Oletko saanut apua, tukea tai neuvoa KRIS:ltä liittyen työnhakuun tai työelämään? Jos olet, niin millaista?
- Olisitko kaivannut muunlaista apua, tukea tai neuvoa liittyen työnhakuun tai työelämään?

Taloudenhallinta ja etuudet

- Oletko saanut apua, tukea tai neuvoa KRIS:ltä velkojen hoitamiseen, etuuksien tai tukien hakemiseen tai taloudenhallintaan? Jos olet, niin millaista?
- Olisitko kaivannut muunlaista apua, tukea tai neuvoa liittyen velkojen hoitamiseen, etuuksien tai tukien hakemiseen tai taloudenhallintaan?

Asunnon hankinta

- Oletko saanut apua, tukea tai neuvoa asunnon hankkimiseen KRIS:ltä ja jos olet, millaista apu, tuki tai neuvo oli?
- Olisitko kaivannut muunlaista apua, tukea tai neuvoa liittyen asunnon hankkimiseen?
- Millä elämän osa-alueella olisit kaivannut lisää tukea?

3. Merkitys

- Koetko saaneesi riittävästi vertaistukea KRIS:ltä?
- Oliko KRIS-järjestöä helppo lähestyä?
- Oletko kokenut KRIS:n toiminnan hyödylliseksi itsellesi?
- Mitä toiveita sinulla on elämällesi tulevaisuudessa, esimerkiksi työelämään, kouluun, päihitteettömyyteen, rikoksettomuuteen, elämänhallintaan tai muihin asioihin liittyen?
- Mitä KRIS merkitsee sinulle, mitä se esimerkiksi symboloi sinulle tai miten tärkeänä pidät sen antamaa tukea, apua ja neuvoa?

4. Muu

- Oma mielipide rikollisuuden syntyyn?
- Mitä toimia kaipaisit tai toivoisit yhteiskunnalta/yhteiskunnallisella tasolla? Esimerkiksi ennaltaehkäisy lapsuudessa/nuoruudessa, kuten kotiin apua, kouluihin vertaistukea tai keskusteluapua.
- Olisitko tarvinnut apua tai tukea lapsuudessa?
- Onko jotain mistä haluaisit kertoa, mistä emme ole kysyneet?

LIITE 3 Työntekijän haastattelukysymykset

Yleistä

- Mitä kautta olet alun perin tullut KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:lle?
- Millaista tukea, apua ja neuvoa KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry tarjoaa sen toiminnassa mukana oleville liittyen kouluttautumiseen, työnhakuun, taloudenhallintaan ja velkoihin, asunnon hankintaan, päihteettömyyteen tai muuhun olennaiseen asiaan, joka liittyy KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n toimintaan?
- Löytävätkö toiminnassa mukana olleet yleensä rikoksettoman ja päihteettömän elämäntavan vai tuleeeko KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:lle usein vankilan kautta rikoksen uusijoita?
- Kerro vertaistuen antamisesta KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:ssä?
- Kuinka moni asiakkaista itse hakeutuu palvelun piiriin KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:lle ja kuinka moni asiakkaista tulee sinne viranomaisten ohjajana?

Merkitys

- Mitä KRIS merkitsee sinulle?
- Mikä merkitys KRIS:llä on ihmisen sopeutumisessa yhteiskuntaan?
- Työkokemuksesi, kuulemasi ja kokemasi perusteella kolmannen sektorin järjestössä/järjestöissä, mikä merkitys KRIS:llä on tai voisi olla yksilöön? Entä kolmannella sektorilla?

Yhteiskunta

- Hyödynnetäänkö mielestäsi kolmannen sektorin toimijoita tarpeeksi rikosseuraamusalalla?
- Tietävätkö sote-ammattilaiset kolmannen sektorin palveluista tarpeeksi?
- Osaavatko sote-ammattilaiset ohjata asiakkaita kolmannen sektorin palveluihin erityisesti KRIS:n kannalta?
- Mitä KRIS:n työntekijänä toivot yhteiskunnalta esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnalta suhtautumisesta asiakaskuntaasi?
- Oletko kokenut voivasi vaikuttaa yhteiskunnan suhtautumiseen KRIS:n asiakkaisiin esimerkiksi työnantajat, vuokranantajat tms.?
- Koetko saavasi arvostusta kolmannen sektorin työntekijänä osana yhteiskunnan sosiaali- ja terveyspalveluita?

Kehitettävää

- Onko KRIS-Etelä-Pohjanmaa ry:n tai KRIS:n toiminnassa jotakin kehitettävää, mitä?
- Miten kolmas sektori saataisiin entistä näkyvämmäksi?